

UNIVERZITA PARDUBICE

Fakulta filozofická

Básník Milan Děžinský

Radka Zerzánková

Bakalářská práce

2021

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Radka Zerzánková**
Osobní číslo: **H18207**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Historicko-literární studia**
Téma práce: **Básník Milan Děžinský**
Zadávací katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Zásady pro vypracování

Práce bude zaměřena na komplexní (přehledové, interpretační) zhodnocení autorských, překladatelských, publicistických a organizačních aktivit Milana Děžinského v historickém kontextu polistopadové české literární kultury. Zohledněna bude jeho (iniciační a editorská) role ve vydávání bilančních almanachů *Nejlepší české básně*; zkoumány budou rovněž souvislosti mezi jeho vlastní poetikou a výběrem překládaných autorů; sledována bude též recepce Děžinského literární produkce.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Primární literatura představuje básnické knihy a publicistické aktivity Milana Děžinského, včetně recepce

Sekundární zdroje:

MACHALA, Lubomír: Panorama české literatury (2), po roce 1989, Praha 2015.

KOL. AUTORŮ: V souřadnicích volnosti. Česká literatura devadesátých let v interpretacích, Praha 2008.

KOL. AUTORŮ: Antologie české poezie II. díl (1986-2006), Praha 2007.

FIALOVÁ, Alena (ed.): V souřadnicích mnohosti. Česká literatura první dekády 21. století v souvislostech a interpretacích, Praha 2014.

ČERVENKA, Miroslav: Fikční světy lyriky, Praha-Litomyšl 2003.

PIROECKÝ, Karel: Česká poezie v postmoderní situaci, Praha 2011.

ŠRÁMEK, Petr (ed.): Pod cizím nebem bloudili jsme spolu. Rozpravy s básníky devadesátých let, Praha 2009.

ŠTOLBA, Jan: Lomcování slovy, Praha 2011; Nedopadající džbán. Úvahy o básnících a poezii, Praha 2006.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jiří Studený, Ph.D.**
Katedra literární kultury a slavistiky

Oponent bakalářské práce: **PhDr. Petr Šrámek, Ph.D.**
Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2021**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

PhDr. Miroslav Kouba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2020

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 24. 6. 2021

Radka Zerzánková

Poděkování:

Děkuji panu Mgr. Jiřímu Studenému, Ph.D. za jeho dobrou vůli, užitečné informace, poznámky a profesionální přístup k vypracování mé bakalářské práce. Také děkuji všem svým učitelům z vysoké školy, kteří mě učili a předali své vědomosti. Velice si toho vážím a cením.

NÁZEV

Básník Milan Děžinský

ANOTACE

Bakalářská práce analyzuje autorské, překladatelské a publicistické aktivity Milana Děžinského v české literární kultuře po roce 1989. Zkoumá souvislosti mezi jeho vlastní poetikou a výběrem překládaných autorů. Práce sleduje básníkovou roli ve vydávání bilančních almanachů *Nejlepší české básně* a recepci literární produkce.

KLÍČOVÁ SLOVA

Milan Děžinský, česká poezie, básník, život umělce, sbírky, básně, díla, současná literatura, domovina, trvalé bydliště, řeky, mosty a tratě

TITLE

The Poet Milan Děžinský

ABSTRACT

The Bachelor thesis analyses author, translator and publicist activities of Milan Děžinský in Czech literary culture after 1989. It examines the connections between his own poetics and the selection of translated authors. The work follows the poet's role in publishing the balance sheet almanacs *Nejlepší české básně* and reception of literary production.

KEYWORDS

Milan Děžinský, Czech poetry, poet, artist's life, collections, poems, works, contemporary literature, homeland, permanent residence, rivers, bridges and tracks

Obsah

Úvod	8
1. Život a dílo Milana Děžinského	10
1.1. Milan Děžinský ve své generaci	10
1.1.1. Lyrický mluvčí v básnickových sbírkách	12
2. Sbírky od 90. let 20. století až po současnost	13
2.1. Černá hodinka	14
2.2. Kašel mé milenky	18
2.3. Slovník noci	22
2.4. Přízraky	25
2.5. Tajný život	32
2.6. Obcházení ostrova	35
2.7. Hotel po sezóně	38
3. Ostatní literární tvorba	43
3.1. Literární publicistika	43
3.1.2. Děžinského kritické aktivity	43
3.1.3. Překladatelská činnost	45
3.1.4. Almanach Nejlepší české básně	47
4. Kritická recepce Děžinského díla	49
Závěr	51
Zdroje	53
Summary	55

Úvod

První sbírka Milana Děžinského, kterou jsem měla možnost držet v rukou, nesla název *Obcházení ostrova* a bylo to na vysoké škole ve druhém ročníku na Seminári k literární kritice.

Cílem mé bakalářské práce je zaměření na zhodnocení autorských, překladatelských, publicistických a organizačních aktivit Milana Děžinského. Milan Děžinský vstoupil do literatury v půli devadesátých let dvacátého století. Byla to doba po listopadové revoluci, která znamenala zlomový bod mezi kulturou a literaturou v České republice.

Zkoumat budu jeho autorské sbírky, ve kterých se podívám na obecnou charakteristiku díla (lyrický mluvčí, témata, motivy, prostor, čas, jazyk, básnické figury...) a rozdílnost jednotlivých autorských děl. Rovněž se zaměřím na souvislosti mezi jeho vlastní poetikou a výběrem autorů, které překládá. V publicistické tvorbě Milana Děžinského se zaměřím na jeho kritiky a recenze publikované v tištěných a elektronických časopisech. V bakalářské práci bude zohledněna jeho role ve vydávání bilančních almanachů *Nejlepší české básně*. Mimo zmíněných autorských, překladatelských a publicistických děl do práce zahrnu kapitulu Kritická recepce Děžinského díla, ve které se budu zaměřovat, jak se na básníkovo dílo dívají kritikové.

Zlomový rok 1989

Hlavní proměna, která nastala ve zlomovém listopadu roku 1989, bylo odstranění cenzury nastala volnost slov. Spisovatelé, novináři a občané se mohli veřejně vyjadřovat a vystupovat. Lubomír Machala v díle *Panorama české literatury. 2, Po roce 1989* zmiňuje, že *devadesátá léta bychom v případě české literatury mohli generálně charakterizovat jako dekádu návratů*,¹ a proto další převratnou změnou bylo přesycení knižního trhu knihami od autorů, kteří nemohli před rokem 1989 vydávat svá díla, protože byli zařazeni do tzv. „**neoficiální literatury**“, která se dělila na dva proudy: **samizdatový a exilový**. Nadále se vydávaly knihy autorů z „**oficiální literatury**“, která patřila před revolucí do **veřejného proudu**. To zapříčinilo situaci, že na knižních pultech vedle sebe nacházejí své umístění umělci, kteří jsou z odlišných generací a poetik, ale i směrů. Také bylo potřeba najít prostor i těm, kteří už nebyli mezi námi a tato doba po revoluci jim to umožňovala, protože v devadesátých letech bylo typické „nahrnutí“ všech

¹ MACHALA, Lubomír a kol.: *Panorama české literatury 2*. Praha: Knižní klub, 2015, s. 46.

zapovězených titulů i z předcházejících let. Knihy se musely smířit s faktem, že se náhle dostávaly do velké pozornosti čtenáře a tím se staly obchodním zbožím, které se při velké nabídce a malé poptávce stávalo neatraktivním. Také byly vydávány mnoha nakladateli, byly to například Pražská imaginace, Atlantis, Host, Petrov, Votobia, Torst, Argo, Paseka, Nakladatelství Lidové noviny, Hynek, Triáda nebo Mladá fronta. Milan Děžinský spolupracuje a vydává se sbírky v brněnském nakladatelství *Host* už od roku 1997 do současnosti. Jeho první sbírka byla *Černá hodinka* (1996) a poslední *Hotel po sezóně* (2020).

V devadesátých letech se v poezii objevují ti, co byli ve exilu a také ti, kteří nemohli vydávat svá díla. Právě tihle umělci mají problém, protože se v poezii objevují i mladí a začínající autoři, kteří se chtějí také angažovat ve vydávání svých děl. Převratnou novinkou v literatuře se stalo zveřejňování příspěvků na internetu, ve kterém se začínají rodit i recenze a kritiky literárních děl na stránkách *Portálu české literatury* a *iLiteratury* nebo v denících jako jsou například *Britské listy* a *Referendum*.

Časopisy také nezůstávaly pozadu. *Kritický sborník*, *Prostor*, *Revolver Revue*, *Host*, *Proglas*. *Literární týdeník Kmen* se přejmenoval na *Tvar*. Časopis nese tento název dodnes. V polovině devadesátých let měly časopisy *Host*, *Weles* a *Psí víno* důležitou roli pro mladé začínající autory, kteří mohli v nich publikovat. Jedním z nich je i Milan Děžinský, který byl považovaný v polovině devadesátých let za mladého začínajícího básníka vydávajícího své sbírky v nakladatelství Velarium a později, jak jsem zmínila výše, v *Hostu*.

Mnoho literárních časopisů si ponechalo jak tištěnou podobu, tak elektronickou, aby se dostávaly ke svým odběratelům podle jejich potřeb. Patří mezi ně *Literární noviny*, *Obrys-Kmen*, *RozRazil*. *Dobrá adresa*, *A tempo revue*, *Téma*, *Wagon* a *Aluze*, který se později opět vrátil k tištěné podobě.

V následujícím odstavci bych se ráda zaměřila na literární ceny, které získal Milan Děžinský. Jedná se o ceny *Magnesia Litera* a *Cenu Václava Buriana*.² První z nich se uděluje v několika kategoriích každoročně už od roku 2002 a poskytuje ji Sdružení Litera. Druhá cena vznikla na počest Václava Buriana teprve před pěti lety v Olomouci. Od předchozí ceny má tato pouze dvě kategorie a mezinárodní porota jmenuje čtyři umělce ze střední Evropy.

² Je omyl zabývat se jen svou vydestilovanou intimitou. In: *HOST – měsíčník pro literaturu a čtenáře*. 2017, č. 9, s. 14. ISSN 1211-9938.

1. Život a dílo Milana Děžinského

Život Milana Děžinského začal 17. července 1974 v Kyjově. Jeho příjmení pochází od jeho Běloruského dědečka. Maturitu dokončil v roce 1992 na Střední průmyslové škole papírenské ve Štětí. Svá vysokoškolská studia nakonec absolvoval v roce 1999 na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně (UJEP) v Ústí nad Labem, kde vystudoval učitelství českého jazyka a angličtiny. Jeho vstup do literatury je spjat s městem Ústí nad Labem, kde v polovině 90 let 20. století se angažoval s Radkem Sárkőzím na studentském časopisu *Okruh*. Další časopisy, se kterými Milan Děžinský spolupracoval, byly *Weles a Host*.³

Na střední škole v Roudnici učil šest let český jazyk a literaturu i anglický jazyk (1996-2001). Od roku 2001 až do současnosti spolupracuje s jazykovou školou Link. Jeho básně, překlady a recenze se objevily v časopisech *Tvar*, *Host*, *Nové knihy*, *Psí víno*, *Weles*, *Pandora*, *Listy*.⁴ V roce 2016 zaznamenala jeho literární kariéra úspěch, když získal mezinárodní *Cenu Václava Buriana*.⁵

Za své sbírky *Slovník noci*, *Přízraky* a *Tajný život* (2004, 2008, 2013) obdržel nominaci na cenu Magnesia Litera, na kterou byl nominovaný už počtvrté, v kategorii poezie. Cenu nakonec získal v roce 2018 za sbírku *Obcházení ostrova*.⁶ Jeho další díla jsou *Černá hodinka* (1996), *Kašel mé milenky* (1997), *Slovník noci* (2003), *Přízraky* (2007), *Tajný život* (2012), *Obcházení ostrova* (2017) a *Hotel po sezóně* (2020). Naplno se věnuje překladu z anglického jazyka (Theodore Roethke, Emily Dickinsonová, Robert Lowell, James Wright, William Carlos Williams aj.⁷) a politice (TOP09). Své sbírky vydává u nakladatele Host. V současné době žije „na volné noze“ v Roudnici nad Labem.

1.1. Milan Děžinský ve své generaci

Mladou básnickou generaci 90. let⁸ tvoří autoři, kteří se narodili v 60. a 70. letech, a vstoupili se svoji poezii ke čtenářům po roce 1990. Podle Miroslava Balaštíka tato generace byla

³ Ústav pro českou literaturu AV ČR [online]. Praha: Slovník české literatury po roce 1945, ©2006-2008 [cit.16. 11. 2020]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1619>

⁴ Tamtéž.

⁵ Je omyl zabývat se jen svou vydestilovanou intimitou. In: *HOST – měsíčník pro literaturu a čtenáře*. 2017, č. 9, s. 14. ISSN 1211-9938.

⁶ Tamtéž, s. 14.

⁷ FIALOVÁ, Alena. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády 21. století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 764.

⁸ BALÁŠTIK, Miroslav. *Postgenerace: zátiší a bojiště poezie 90. let 20. století*. Brno: Host, 2010, s. 117.

spojovaná s obnovou literární tradice a vytvářena jednotného komunikačního prostoru.⁹ Poezie se mohla volně inspirovat z různých pramenů.

Milan Děžinský tedy patří do generace autorů narozených v první polovině sedmdesátých let. Z řady jeho vrstevníků mohou jmenovat například Petra Borkovce nebo Martina Stöhra. V mladém věku ho podle jeho slov ovlivnili básníci Bogdan Trojak či Radek Friderich. Další jeho literární přátelé byli Vojtěch Kučera, Robert Fajkus, Petr Maděra nebo společnost kolem *Hostu* a další. Největším zlomovým bodem v literární kariéře Milana Děžinského bylo setkání s Romanem Telerovským, který je jeho kamarád, žijící také v Roudnici nad Labem.

Generace se dnes nerady vymezují.¹⁰ Ale v devadesátých letech se básníci podle Miroslava Balaštíka dělí do několik typů, jsou to: **typ empirický, magický, spirituální a reflexivní**. Milan Děžinský se počítá do typu spirituálního, protože se v jeho díle *Kašel mé milenky* objevují například vzpomínky na dětství, které se ve sbírce stávají spirituálním prostorem.¹¹ V tomto typu se básníci inspirovali hlavně Bohuslavem Reynkem, který je vhodnou inspirací pro mladé básníky v devadesátých letech, dále Janem Skácelem nebo Vladimírem Holanem. Další inspirací je Jan Zahradníček a Jakub Deml.

Ve spirituálním typu se hovoří o poezii jako o duchovní (křesťanská či katolická),¹² i když toto označení je už málo používané. Dnes se spíše vžil pojem spirituální či spirituálně laděná poezie.¹³ U některých mladých autorů (například u Milana Děžinského, Bogdana Trojaka nebo Petra Maděry...) je jejich poezie vypovídá o soukromých záležitostech a tím se stává básně opravdovější.

Řada autorů, do kterých se počítá i Milan Děžinský, je zaujata civilní nebo každodenní poezií, pod kterou se nachází temné a významné životní události, které jsou součástí životů, jež žijeme. Témata se hlavně soustřeďují na člověka a na jeho vztahy, životní pohromy, osobnost, osamělost, mnohé další prožitky...

Milan Děžinský o „své“ generaci hovoří takto: „*Určitě se považují za příslušníka generace, která v přelomu 80. a 90. let okrajově zažila komunistický režim a s nadějí se dívala do*

⁹ Tamtéž, s. 123.

¹⁰ ŠTOLBA, Jan: V prameni kus křídla. In: *Přízraky*. Brno: Host, 2007, s. 63.

¹¹ BALÁŠTÍK, Miroslav. *Postgenerace: zátiší a bojiště poezie 90. let 20. století*. Brno: Host, 2010, s. 126.

¹² HRUŠKA, Petr a kol.: *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 53.

¹³ FIALOVÁ, Alena. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády 21. století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 54.

*budoucnosti. Za generaci, která si poprvé plně vychutnávala možnosti svobody. Za generaci možností.*¹⁴

1.1.1. Lyrický mluvčí v básnických sbírkách

Největším problémem lyrického subjektu je tzv. „maska básníka“, která má v této problematice zvláštní prostor. Odráží se to v komunikaci, tvorbě díla, přenesení do jiné postavy apod. Jinak řečeno básník si může vybrat a vžít se do jakékoli role ve svém díle. V díle *Postgenerace. Zátíší a bojiště poezie 90. let 20. století* od Miroslava Balaščíka se zmiňuje: [...] *lyrický subjekt je jen prázdnou maskou, za níž nikdo neručí.*¹⁵

Také v básních je důležité najít hlavního lyrického „hrdinu“ díla, který promlouvá skrz verše ke svému příjemci. Někdy se může stát, že v díle nenalezneme žádného mluvčího. Nastává pak „neosobnost“ básně. Miroslav Červenka ve své knize *Fikční světy lyriky* píše: [...] *básně omezené na dialog rovnoprávných postav lze chápat jako projektovanou mentální představu lyrického subjektu, který stojí v pozadí a je nebo není identický s jedním z participujících já.*¹⁶ Pokud jde o narativ autor nemá a nemusí mít nic společného s lyrickým hrdinou. Naopak lyrický mluvčí má fikční hlas i tělo, které si často lze spojit s autorem. Zaleží na čtenáři i jeho představě do jaké míry se ztotožní a pochopí záměr daného díla.

V této práci budu lyrický subjekt označovat jeho známějším označením, které zní lyrický mluvčí (hrdina) a budu ho analyzovat ve sbírkách Milana Děžinského. Básník užívá místy prvky autostylizace. Ale nemůžeme Milana Děžinského ztotožňovat s lyrickým mluvčím (hrdinou). „*Nedokázal bych o nějaké své básni říct, že popisuje nějakou jednotlivou scénu z mého života,*“¹⁷ to jsou slova Děžinského pro časopis *Host*.

¹⁴ Volné a dostupné. In: TVAR – literární týdeník. 2010, č. 18, s. 8. ISSN 0862 - 657X.

¹⁵ BALAŠČÍK, Miroslav. *Postgenerace: zátíší a bojiště poezie 90. let 20. století*. Brno: Host, 2010, s. 98.

¹⁶ ČERVENKA, Miroslav. *Fikční světy lyriky*. Praha: Paseka, 2003. s. 50.

¹⁷ Mnohost sklepení. In: TVAR – literární týdeník. 2010, č. 14, s. 4. ISSN 0862 - 657X.

2. Sbírkky od 90. let 20. století až po současnost

Psal se rok 1996 a Milanu Děžinskému vyšla jeho první sbírka *Černá hodinka* v českobudějovickém nakladatelství Velarium v edici Celula. O rok později se objevila na knižním trhu od brněnského nakladatelství Host sbírka *Kašel mé milenky*, která vzbudila u čtenářů velký ohlas.

Nastalo milénium. Od publikované poslední sbírky uběhlo šest let a Milan Děžinský se objeví s něčím zcela odlišným než z předchozích let. *Slovníku noci* se opět zhostilo brněnské nakladatelství Host, kterému básník zůstává věrný dodnes. Čtvrtá sbírka *Přízraky* vyšla v roce 2007. V edici Rex vznikly dvě básnické sbírky *Tajný život* (2012) a *Obcházení ostrova* (2017), se kterou vyhrál cenu Magnesia Litera. Jeho čerstvou novinkou ve sbírkách je *Hotel po sezóně* (2020).

Umělec v roce 2003 řekl pro časopis *Tvar*: „*Pro mě je poezie záležitost exkluzivní, něco, co si dopřávám navíc.*“¹⁸ Autor si v průběhu svého působení v literatuře vybudoval konkrétní, určitou a jedinečnou poetiku. U Děžinského poetiky se setkáme dokonce i s turpismem.¹⁹ Tuto inspiraci u něj objevil Michael Alexa. Podle Michaela Alexi jsou turpistické prvky u autora četné a intenzivní,²⁰ například: „*Choroš práší jarním vlhkem / jak zapařená mouka*“²¹; ošklivost člověka: „*Z kůže vysvlečená stará panna / s řídkými šedivými vlasy, / svázanými do drdolu někde na kopci*“²², ale také to platí u zvířat. Dalším prvkem, kterého si Alexa všiml, jsou motivy ohyzdnosti zakotvené v „lyričtějších“, imaginativních polohách²³: „*hrdost, jakou má vítr / v duté kuřecí kosti*“.²⁴

¹⁸ „Nocí rozostřená všednost“. In: TVAR – literární týdeník. 2003, č. 7, s. 8. ISSN 0862 - 657X.

¹⁹ Žebra, odpadky, naftalín: čeští „turpisté“ Bohdan Chlíbaec a Milan Děžinský. In: A2 – kulturní čtrnáctideník. 2015, č. 9, s. 7. ISSN 1801-4542.

²⁰ Tamtéž.

²¹ DĚŽINSKÝ, Milan. *Tajný život*. 1. vyd. Brno: Host, 2012, s. 47.

²² DĚŽINSKÝ, Milan. *Kašel mé milenky*. 1. vyd. Brno: Host, 1997, s. 30.

²³ Žebra, odpadky, naftalín: čeští „turpisté“ Bohdan Chlíbaec a Milan Děžinský. In: A2 – kulturní čtrnáctideník. 2015, č. 9, s. 7. ISSN 1801-4542.

²⁴ DĚŽINSKÝ, Milan. *Slovník noci*. 1. vyd. Brno: Host, 2003, s. 20.

2.1. Černá hodinka

Děžinský překotně debutuje ve dvaceti dvou letech sbírkou *Černá hodinka* (1996, Velarium), již v později shledá unáhlenou.²⁵ Pro časopis *Tvar* básník poznamenal: „*Dneska tu knížku беру spíše jako vstupenku do literatury než jako básnickou sbírku, která by měla kvalitu a význam... studentský pokus.*“²⁶

Sbírka mě překvapila svým uzoučkým vzhledem na rozdíl od jiných děl, která jsou vydávána po *Černé hodině*. Toto tenoučké dílo je rozdělené do tří částí: *Černá hodinka*, *Pokoj* a *Mi ritrovai per una selva oscura*. Každá část má své vlastní motto od známých osobností, jako je Edgar Allan Poe, protože jisté prvky odkazují na tohoto amerického básníka, například v některých verších nalezneme zašifrované kyvadlo (*Jáma a kyvadlo*). Dalším prvkem je samota uprostřed noci jen s myšlenkami v hlavě (*Havran*). Dále je Milan Děžinský fanoušek žánru prose on poetry.²⁷ Tento pojem znamená, že básníci napsali dílo o vlastní práci. U Edgara Allana Poa se konkrétně jedná o titul *Havran*. Dále je zmíněný Franz Kafka. Kafkovi hrdinové jsou často sami a hledají svoje místo ve světě nebo útočiště, kde by mohli v klidu být, například v pokoji. Poslední je Hans Carl Artmann a jeho slova: „*Ó smrti ty temný mistře / roztlešená čelisti*“²⁸, kde můžeme jasně rozeznat motiv smrti, na kterou se Milan Děžinský rovněž odkazuje: „*Na poslední chvíli z mých / nejsou pozůstalí*“²⁹.

Téma: Základním tématem jsou myšlenkové pochody v uzavřeném a ohraničeném prostoru (**pokoj**). Rovněž život v takovém ohraničení, jak je to pro člověka trýznivé a tísnivé, že hledí na banální věci či přemýšlí o smrti i samotné sebevraždě a o věcech, které jsou a budou. Jak daleko může klesnout člověk, který je sám? Tato otázka se čtenáři nabízí při čtení *Černé hodinky*.

Motivy: Ve sbírce by se mohl jako hlavní motiv označit **samota** jako je například v básni *Doma sám* nebo ve verši: „*Samota – podmáčená břicha*“ (s. 20). Dále **černá barva**: „*Černý pes větří*“ (s. 12), která zastupuje **noc**: „*zkouším tak planě do noci*“ (s. 24) či **tmu**: „*dokořán tma*“ (s. 34) a také se zde objevuje symbolika **půlnoci**, jež může zastupovat časový zlom. Odkaz

²⁵ ŠTOLBA, Jan. Milan Děžinský: Slovník noci. In: *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády 21. století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 144.

²⁶ „Nocí rozostřená všednost“. In: TVAR – literární týdeník. 2003, č. 7, s. 8. ISSN 0862 - 657X.

²⁷ HÁJEK, Jonáš. „Věřím v občanskou angažovanost, v tu literární ne“, CzechLit [online]. 2012-12-15. Dostupné z: < [„Věřím v občanskou angažovanost, v tu literární ne,“ | CzechLit](#) >. [cit. 2021-02-06].

²⁸ DĚŽINSKÝ, Milan. *Černá hodinka*. 1. vyd. České Budějovice: Velarium, 1996, s.29.

²⁹ Tamtéž s. 35. Všechny další ukázky z básní v této kapitole budou čerpány z této sbírky, tudíž nebudou citace dále umisťovány pod čarou. Zmíněno bude pouze číslo strany.

na ni můžeme nalézt v názvu básně *Jednou o půlnoci*. Jak jsem psala výše o **černé barvě**, tak zde zastupuje i název celé sbírky. V básni Šeptem se dokonce setkáváme s termínem *Černá hodinka*: „*Spárou tmy zbloudilý smích. / Černá hodinka, strach z věcí*“ (s. 13).

Ale to není všechno. Černé zbarvení můžeme postřehnout u zasychání **krve** („*kapička krve zaschla*“ (s. 19)), která se hojně ve verších vyskytuje i v čerstvé podobě: „*K namazání pantů / ve veřejích krve*“ (s. 8); „*vzduch sládně po krvi*“ (s. 10). Ke krvi bychom mohli přidat i **žilou**: „*Nehnutý klid pouští žilou*“ (s. 20). Dále se tento tmavý odstín vyskytuje v **tajemnu**, který se line celou sbírkou, ve **stínech** i v **zahalení** ženského i mužského těla. I když **ženu** také můžeme nazývat motivem, její přítomnost je ojedinělá. Převážně se v básnických obrazech objevuje pomocí svých osobních věcí (punčochy, pudr, štětec či přípravek na vlasy značky Lybar). Při pozorném zamyšlení si lze všimnout, že jsou to věci na obličej, nohy... Tyto části lidského těla a jiné často Milan Děžinský vkládá do svých veršů.

Když jsem u tělesnosti, tak se chci v tomto odstavci u ní zastavit. **Lidské tělo** je ve sbírce hodně zastoupeno. Největší důraz se klade na již zmiňované **končetiny** a jejich části (ruce, prsty, nehty, dlaně, nohy, kotníky, šlachy, stehna, klín, paty): „*Tu kdosi položí vám ruku*“ (s. 10); „*z věšáku natahuje ruce*“ (s. 19); „*Zima, kouše do kotníků*“ (s. 11); „*Struny šlach*“ (s. 12); „*Do stehén / matkám kyprým štípe kouř*“ (s. 20); „*prsty o desku stolu*“ (s. 26); „*rozsypané / nehty*“ (s. 23); „*u okna v dlani*“ (s. 25); „*já ruce do klína.*“ (s. 24); „*V prstech zkřehlé, drobné nohy*“ (s. 32) či „*Paty od sebe*“ (s. 34). **Obličej** a jeho součásti (hlavně oko, ústa, rty): „*Jak oko prasklý dům*“ (s. 8); „*ústa otevřená*“ (s. 12); „*ruku k ústům*“ (s. 13) nebo „*do rtů nabírám*“ (s. 22).

Milan Děžinský si podle mě vybírá zrovna části těla, které jsou nejvíce zranitelné, nebo lze na nich poznat nervozitu, například zmíněné rozsypané nehty značí o kousání si jich z nervozity a zároveň bolavé místo při nějakém zavadění o jiný předmět. Rovněž bolestivé úrazy platí o patách – šlachách (Achillova pata) a kotníkách. Básník zařazuje oko, protože se v něm vše odráží, ale my vidíme jenom část. Některé věci zůstávají oku skryté. Otevřená ústa je symbolem pro mluvení, ale ruka před nimi odkazuje na zdrženlivost řeči.

Další můžu jmenovat **jazyk**, jenž může naznačovat chuť nebo nechut' či zranitelnost, protože je to část našeho těla, která je vystavována k zranění od **zubů** (chrup), které naopak zastupují ostří neboli nebezpečný předmět, který zraňuje citlivé místo: „*Jazyk o klaviaturu chrupu brnk*“ (s. 9). Tento verš přesně vystihuje, o čem jsem psala před ním. Pověštinou jsou, ale verše o zubech jednotlivé, jako například: „*Najednou zuby trnou*“ (s. 12).

Nebezpečno zde nezastupuje jenom zmiňovaný **chrup**. Nebezpečná je i **zima**: „*Zima kouše*“ (s. 11) nebo **mráz**: „*Křik rozříznut ostrým mrazu*“ (s. 24) či nůž, zařízlé šaty, břit lamp, pes a vlk. Tato zvířata můžou zastupovat motivy: **strach** a **děs**. Dalším vyskytujícími se zvířaty jsou **pták** (symbol pohybu a svobody), **ryba** (symbol Ježíše Krista) a **mouchy**.

Jak jsem psala o motivu **strachu**, tak si musíme uvědomit, že zde hraje klíčovou roli také bát se **samoty** a něčeho, co neznáme nebo nedokážeme blíže specifikovat. To je znak toho, jak jsem zmínila na začátku, že Milan Děžinský napsal a publikoval sbírku velice mladý.

Ale zpátky k tělu. Další lidskou částí je **hlava**: „*V hlavě roztomile bodá*“ (s. 23) či „*V dlaních hlava má*“ (s. 34). **Vnitřnosti** (žaludek): „*v žaludku váčky*“ (s. 11); **kůže**, která značí stejně jako **jazyk** zranitelnost: „*Do kůže šaty zařízlé*“ (s. 21); **záda**: „*na roztřesená záda*“ (s. 10); **břicho**: „*podmáčená břicha*“ (s. 20) nebo „*já břichem nahoru*“ (s. 21). Poslední částí, která se objevuje z těla, je **skelet**: „*polámané kosti*“ (s. 22) či „*křehká vybělená kost*“ (s. 31) nebo **morek**: „*z morku lak*“ (s. 25).

V díle rovněž vyskakují různé „strašidelné“ motivy, jako například mnohostranné znějící **zvuky**: „*Šustí kolem temný zvuk*“ (s. 9); „*Ťukání čísi hole*“ (s. 13), „*Na parapet klepe pták. / Rachotí rolety*“ (s. 18); „*Z verandy cinkot lžice*“ (s. 31); „*Třískl vzduch*“ (s. 33); „*Bzuket much*“ (s. 25) až po tichý zpěv, šumějícího dechu, lehkého šramotu či drnčícího plechu. V básni *Okénko se záclonami* se vyskytují hned několik zvuků najednou: „*Zavrzá zle práh; klapne / metronom. / Tak dutě zní ten dům. / Ve vlasech vítr lomcuje.*“ (s. 7)

Od „hluku“ se místy básnické obrazy odpojují a nastává rozkládající se **ticho**: „*Ve skříních ticho k zalknutí*“ (s. 23). Dalším „hrůzostrašným“ motivem je **smrt**. Samotné myšlení na ni, ale i na sebevraždu jako v básních Tuš je rozlita (což tuš může zde zastupovat rozlitou nebo prolitou krev), Báseň nebo Mouchy smutně bzučely. A nesmím zapomenout započítat vložené praskliny, čáry, švy, skvrny...

Ale aby výčet motivů neskončil pochmurně, tak zařazují na jejich konci **světlo**, které je symbolem procitnutí. Proudí skrz záblesky jako například v podobě okna a lamp. Naději zde zastupuje **dítě**, které je zmíněno jen dvakrát, ale o to intenzivněji. Jedná se o básni *V pokoji* (v téhle sbírce je výjimečnost, že jsou dvě podobné jmenované a znějící básně, které ohraničují začátek a konec úseku s názvem *Pokoj* a *Mouchy* smutně bzučely).

Prostor: Ve sbírce se stává prostorem převážně **noční pokoj**, protože se v něm odehrává většina básní. Dá se také označit i za **časoprostor**. Jen místy se nám rozprostírá pohled ven.

Venku se střetáváme se hřbitovem, s krajinou (křoví, břízy...) a ulicí. Jako další prostor mohu jmenovat **dům** či **byt**. Nevíme to zcela jistě, protože nám autor vykresluje obě tato obydlí. Ve verších se vyskytují další místnosti, jako je veranda, balkón, sklep, kuchyň a koupelna.

Ale zpátky k nočnímu pokoji. V něm je poukázání na **nábytek** (židle, stůl, skříň, zásuvky, věšák a piáno), **ohraničenost** (dveře, strop, stěny a parapet), různá **temná místa** a **úkryty** v podobě zakrytí, které poskytují rolety, záclony, závěs i pokrývka. Nadále se v místnosti můžeme střetnout s **osobními věcmi**, jako je například noční košile, bačkory a popelník. V takovém uzavřeném prostoru, jako je pokoj, se rodí všelijaké myšlenky, představy a ideje.

Čas: Milan Děžinský ve sbírce často poukazuje na **hodiny** a jejich části: „*Z hodinek porůznu rozsypané / nehty*“ (s. 23) nebo „*Jako by se pohnul ciferník*“ (s. 31). Na **tikání** a **rytmus** onoho přístroje: „*Na parapet klepe pták*“ (s. 18) a „*Z verandy cinkot lžice*“ (s. 31). Nesmím zapomenout také na odkazování **kyvadlo**, které je zakamuflované v těchto verších: „*kývám se zprava doleva*“ (s. 17 a s. 26) pak i „*Ze strany na stranu přelévá / se vzduch*“ (s. 9). **Čas** v tomto titulu hraje velkou roli, když se objevuje v názvu. Je zastavený (zmrazený), protože se děj, který se odehrává v knize, uskutečňuje v ohraničeném pokoji.

Základní časová osa je **chronologická**. S retrospektivou a ani budoucností, jako v jiných dílech od autora, se zde nesetkáme. Vše se děje naráz (náhle): „*Jdete, ani nedýcháte... / Jdete, nedýcháte ani... / Tu kdosi položí vám ruku / na roztrěsená záda.*“ (s. 10) Ve verších můžeme rozklíčovat začátek nějakého pochmurného konce, například v básni Noha přes nohu: „*Něco se stane*“ (s. 20), ale je to jen světlá výjimka. Povětšinou se střetneme s krátkými básněmi, ve kterých se tvoří kouzlo tajemna a napětí.

Jazyk: Ve sbírce je nejvíce využíván spisovný jazyk, který je typický pro Milana Děžinského i v jiných pracích. Dalším typickým předmětem, s kterým Děžinský spolupracuje, je volný verš a místy epizodický rým: „*Z hodinek porůznu rozsypané / nehty*“ (s. 23). Umělec si hraje s libozvučností (**eufonie**), ale i s zvukovým nesouladem (**kakofonie**): „*Popraskaly švy po podlaze/ poházených svršků*“ (s. 7); „*Uvnitř tře se tichý stroj*“ (s. 12) či „*Spouští se oko spěšně*“ (s. 18).

Lyrický mluvčí: Básník je osobní a stává se součástí svých básní: „*Jdu mlčky*“ (s. 11); „*Já břichem nahoru*“ (s. 21) nebo „*jsem pod pokrývkou nahý*“ (s. 22). Také oslovuje nás jako čtenáře. Pak máme pocity, že se nás to týká, jako například v básni *Noční procházka*, ve které se vyskytuje **básnická figura aposiopese**: „*Jdete, ani nedýcháte... / Jdete, nedýcháte ani...*“

(s. 10) Ta je přítomna i v jiných verších jako například: „*Mám...?*“ (s. 9) nebo „*Stín masku natáhne...*“ (s. 11)

Ale také je hodně tichým pozorovatelem, který jenom sleduje dění kolem sebe (co se děje, šustne, nachází...): „*Ze stropu něco prosakuje*“ (s. 17) či „*Ve skříních ticho k zalknutí*“ (s. 23) a mnoho dalších básnických obrazů, ve kterých se autor nedá nazvat průvodce dílem, nýbrž pozorovatel, protože nechává rozehrávat v hlavních rolích věci, předměty, situace...

Metafora se vyskytuje například v básni *Báseň*, kde Milan Děžinský přirovnává svoje tělo k mrtvému tělu brouka. Ten může znázorňovat rybu, protože ty jako mrtvé plavou břichem nahoru. Ale více a častěji vynořuje se z veršů **personifikace**: „*rozchechtané břízy*“ (s. 10); „*Plot se řídkými zuby tlemí*“ (s. 13) nebo „*lezou stíny po stěnách*“ (s. 22). **Básnické figury**: Dalšími básnickými figurami kromě **aposiopese**, jsou zde **elipsa**: „*Samota – podmáčená břicha*“ (s. 20) a **anakolut**: „*Je balónový vzduch, dusný – co nevydýchá jen tak někdo*“ (s. 24).

Černá hodinka je sbírka z literárních počátků Milana Děžinského. I když ji básník, jak jsem zmiňovala výše, později shledá „narychlo“ psanou, má určité prvky, které si básník ponechává ke svým dalším dílům. Jsou to například fascinace tělem, objevující se metafora s personifikací, vkládání eufonie a kakofonie. Dalším prvkem zůstává zvířecí říše, přírodní podmínky (vítr) i tajemno. Nesmím zapomenout také na přítomnost volného verše, osobního lyrického mluvčího či hluku a ticha.

2.2. Kašel mé milenky

Sbírka *Kašel mé milenky* vyšla v roce 1997 u nakladatelství Host. Myslím si, že od předchozího díla jde znát jistá literární změna. Jak říká sám autor: „*Černá hodinka vznikla z touhy něco vydat, zatímco Kašel z touhy něco říct.*“³⁰ V *souřadnicích volnosti* se dokonce dozvídáme, že ve sbírce jsou drsnější a potemnělejší záznamy existenciálních okamžiků, zažívané vždy na okraji, ve stínu, ve vlhkých zapomenutých koutech.³¹

V díle nalezneme 49 básní, což je oproti předchozímu titulu téměř trojnásobek. Hned v úvodu se setkáme se slovy od ruského básníka Osipa Mandelštama: „*Jednou se komusi podařilo vyfotografovat oko ryby. Na snímku se objevil železniční most a některé detaily*

³⁰ „Nocí rozostřená všednost“. In: TVAR – literární týdeník. 2003, č. 7, s. 8. ISSN 0862 - 657X.

³¹ HRUŠKA, Petr a kol.: *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 62.

*krajiny, ale optický záznam rybiho zraku to vše ukázal v neuvěřitelně znetvořené podobě.*³²
Podle Milana Děžinského je titul koncipovaný jako vzpomínky na dětství.³³

Téma: Hlavním tématem sbírky bych označila koloběh života (dětství, stáří a smrt). Celé dílo se nese v duchu těchto třech období člověka. Nejvíce se ale setkáme s dětskými léty a stárnutím, které jsou zasazené do nepříjemných až nechutných básnických obrazů. V titulu lze jasně postřehnout, jak autor obavu a strach ze stáří: „*Jak jednou budem ohavní, říkal jsem / nad výpustí z jatek, kde jsem s tátou / chytal ryby.*“³⁴

Samotné dětství je líčeno jako něco chmurného, spojeného se smrtí. V Básni mého srce se píše, že básník (lyrický mluvčí) staví do kontrastu dítě a smrt: „*Děti vypouští nahřáté rybí měchýře*“ (s. 32) nebo v básni *Ptačí mládě*, kde je ptáče živé a později umře pod dětskýma rukama kvůli přehnané péči.

Motivy: Nejčastějším motivem tohoto díla jsou **ryby** a jejich další „záležitosti“ s nimi spojené: **vnitřnosti** (i měchýře): „*Jejich vnitřnosti / plavaly dál proudem*“ (s. 62), **oka**: „*rybím okem*“ (s. 53); **náčiní na chytání ryb** (udice, podběrák...), **lovení** (chytání): „*Osamělý lov s čekáním*“ (s. 16); **prostředí**: rybárna, břeh rybníka s názvem Rybán, názvy ryb a jejich částí, jako je to v básni *Solný kámen*: „*Úhoř se svíjel, poté, co ho stáhli. / Nezdolám soli po smrti... / Na háku v osnově zahrady / Jeho kůže a sušená štíčí hlava. / Nazelenalý smalt vany / V udírně léta. / V peněžích okounů*“ (s. 60).

Dalším motivem, který se spojuje s rybami a zastupuje zde důležitý prvek, je **voda**: „*v heřmánkové vodě*“ (s. 28) nebo „*okapové vody*“ (s. 35). Milan Děžinský, ale nevlozil do knihy jenom ryby, ale i **ostatní zvířata** (psa, ptáky, kuřata, kočky, vrána, slepice, **bezobratlovce**: mouchy, komáry, včely, mûry). Z **přírodních podmínek** je nejtypičtější **děšť**: „*Kůlna umaštěná deštěm*“ (s. 15); „*Dalo se do deště*“ (s. 27); **vír**: „*Ve větru vyvěšená konstrukce*“ (s. 17); **sníh**: „*Do všeho padal sníh*“ (s. 33); **zima**: „*vrzne branka ze zimy*“ (s. 17); **mráz**: „*kusadlech mrazu*“ (s. 34); **bláto**: „*nohy od bláta*“ (s. 35); **podzim**: „*s podzimem odbarvené*“ (s. 42).

³² DĚŽINSKÝ, Milan. *Kašel mé milenky*. 1. vyd. Brno: Host, 1997, s. 13.

³³ „Nocí rozostřená všednost“. In: TVAR – literární týdeník. 2003, č. 7, s. 8. ISSN 0862 - 657X.

³⁴ DĚŽINSKÝ, Milan. *Kašel mé milenky*. 1. vyd. Brno: Host, 1997, s. 29. Všechny další ukázky z básní v této kapitole budou čerpány z této sbírky, tudíž nebudou citace dále umisťovány pod čarou. Zmíněno bude pouze číslo strany.

Autor si často pohrává i s **barvami** (bílá, černá, nazelenalá, modrá, nažloutlá, červená), které zastupují věci (od noční bílé košile až po červenou krev) vložené do sbírky. S černou barvou se spojuje **tma**, kterou také zařazují do motivů: „*Tato tma je k nerozeznání od jiné*“ (s. 56). Následně zařazují **ženu**, o které Bogdan Trojak v doslovu napsal: „*Žena je v Děžinského básních důsledně šifrována, na první pohled není vůbec vidět. [...] žena je tajemství.*“³⁵ Dále se zde hojně vyskytují **děti** (samotné označení i v podobě dívek a chlapce).

Části těl jsou nejtypičtějším znakem v poezii Milana Děžinského. V této sbírce se objevují **lidské i zvířecí součásti** (hlava, krk, hrudníky, záda, břicha, vlasy, kůže, bradavice, modřina; **obličej**: tvář, oči, nos, ústa, rty, ucha, knír, jazyk, dásně; **končetiny**: nohy, kolena, ruce, prsty, lýtka, rameno, lokty, dlaně, nehty; **skelet**: kostrč, žebra, klouby, páteř; **vnitřnost**: plíce tkáň, srdce, žlučník, cévky, sliznice, žlázy, křečové žíly, pupeční šňůra).

Do poslední skupiny motivů bych zařadila určitě **kašel**, protože je to název sbírky: „*Ticho, co dráždí ke kašli*“ (s. 16); „*Do mrtvého kašláni*“ (s. 17). **Smích** a po něm hned **škleb**, protože přichází po smíchu: „*se zasměje, / či zašklebí*“ (s. 22) „*dovnitř se někdo zašklebí*“ (s. 25) „*kamna smíchu*“ (s. 55). To znamená, že je tu spíše známka „chechotu“ než upřímného smíchu.

Čas: V knize se aktuálně vyskytují dva prostory času. První z nich, ten nejhlavnější, je retrospektivní. Následující je vedlejší, ten se orientuje na budoucnost (prospektivní). Čas se mění v obvyklé životní etapě (dětství, stáří, smrt). Milan Děžinský se poměrně často ve verších uchyluje k časové linii například pomocí vkládání **hodin**: „*Ze čtverce okna visí ruka s hodinkami*“ (s. 21) nebo neustálou **změnou stavu** (plíseň, rozpouštění, rozpad, úpadek...) či podle **světových stran** (sever, východ, západ, jih), které určují čas, ale i polohu. Další ukazatelem určování času jsou názvy básní, jako jsou *Srpen* a *Duben*, ale rovněž se zde setkáme s podzimem a zimou. V čase se mísí předmětné (objektivní) či osobní (subjektivní) chvíle.

Prostor: Ve sbírce *Černá hodinka* se Děžinského **lyrický mluvčí** převážně zdržoval ve svém pokoji, ale tady se dostáváme z interiéru do exteriéru. Krajina, která se rozprostírá před námi, může představovat město Roudnici a okolí, protože autorův život je spojený s tímto městem a jeho okolím kvůli tomu, že zde žije. Můžeme to postřehnout v několika verších: „*na řípskou stranu*“ (s. 18) nebo „*v opukovém městě*“ (s. 21). Někdy se místo objevuje i v samotném názvu básní (Rybárna, Biograf...), ale myslím si, že přesto se neocitáme v konkrétním prostoru (fikční lyrický prostor). Toto volné prostranství je „stěhovavé“, protože se místa volně přemísťují. Můžeme to jasně a zřetelně postřehnout v mnoha básních. Pro

³⁵ TROJAK, Bogdan. Doslov ke sbírce *Kašel mé milenky*. In: *Kašel mé milenky*. 1. vyd. Brno: Host, 1997.

ukázku jsem vybrala báseň *Na spodním náměstí*: „V bufetu na spodním náměstí viklá se / (s krajinou tváře vyřezanou / od prstýnku přisedlého na lahvi). / S blankami na rozesmátých očkách / punčochy dívek jsou do školy.“ (s. 44)

Dalšími místy, s kterými se můžeme setkat v téhle sbírce, jsou například kůlna, dvůr, stavení venkovského bydlení, nábřeží, trať, hřbitov, zahrada, aleje, čekárny, dílna, cesty u řek, břeh Rybánu... Jsou zde také uvedena jen „okrajová“ místa, ve kterých se nenacházíme, jsou jen zmíněná do veršů (nemocniční pokoj, muzeum, půda, sklep). Také nesmím opomenout na rozdílnost okolí. V básnických obrazech jsou patrné prvky **přírody** (stromy, pole, les, kopec, potok...), v dalších zase znaky **města** (ulice, náměstí...), které jsem naznačila již v zmíněné ukázce.

Podle Jana Štoby se v díle Milanu Děžinskému podařilo vytvořit originální, kubisticko-expressivní svět a to má za následek vznik těsného prostoru, v němž nevíme, kde se ocitáme a kam jsme směřováni.³⁶ Sama za sebe mohu říci, že jsem tápala, když jsem uvažovala o prostoru a měla ho určovat. V této sbírce je to mnohem složitější než v ostatních autorových dílech.

V *Kašli mé milenky* vnímám prostor jako nejasný, pokroucený až zdeformovaný. Mezi hlavní „hrdiny“ nebo spíše neživé účastníky v tomto světě bych zařadila také vlhko, plíseň, mapy na zdi, stíny, vodu, dusno, chlad, ticho, krvavé kapénky, tekutinu a žaludeční šťávy. Ty se prosycují či prorůstají prostorem a provázejí nás celou sbírkou. Jak sám básník uvedl: „V *Kašli mé milenky* nenajdeš jedinou milostnou báseň. Dušoval jsem se, že nikdy nebudu psát milostnou poezii, protože jsem si nebyl jistý, že bych dokázal ubalancovat ten kýč.“³⁷

Jazyk: Autor zde jako i v jiných svých děl dává přednost spisovnému jazyku. V *Kašli mé Milenky* doslovu Bogdan Troják napsal, že básník je eufonik (eufonie i kakofonie) tzv. přiznává hlásce významnou hodnotu.³⁸ V ostatních titulech i v této knize se nám Děžinský představuje s **kakofonií** a **eufonií**, které patří do jeho známých básnických rysů. Vyskytuje se zde R a Ř (jako u Karla Hynka Máchy v *Máji* viz *Slovník noci*): „Večer přišel včelař přehodit přes úly“ (s. 33); „Milování v kleci hřbitova, / jako cosi nepatřičného, / noc se zbořila hysterickým řevem“ (s. 54) nebo S: „Strzuby, chvějivá rež prádelních šňůr“ (s. 33); „ve svráštělém střínu břicha“ (s. 33)“.

³⁶ ŠTOLBA, Jan: V prameni kus křídla. In: *Přízraky*. Brno: Host, 2007, s. 65.

³⁷ „Nocí rozostřená všednost“. In: TVAR – literární týdeník. 2003, č. 7, s. 8. ISSN 0862 - 657X.

³⁸ TROJAK, Bogdan. Doslov ke sbírce *Kašel mé milenky*. In: *Kašel mé milenky*. 1. vyd. Brno: Host, 1997.

Vyskytují se nové výrazy (**neologismy**) například: „*vmizela*“ (s. 50) nebo **zastaralé, profesní až dialektické**: „*chrutí*“ (s. 20) či „*přívlač*“ (s. 22). Dále je výrazná **personifikace**: „*chlupatá stehna sena*“ (s. 48) a „*v podpaží keřů*“ (s. 53). Autor vkládá také **metafory**: „*příze očí*“ (s. 19); „*vyložené ticho*“ (s. 34) nebo „*dvoje housle zad*“ (s. 52) a mnoho dalších.

Lyrický mluvčí: Básník je známý tím, že do své poezie často vkládá osobního lyrického mluvčího: „*Připouštím, že jindy v básních / rád zapomínám na ženy*“ (s. 28); „*Jak jednou budem ohavní, říkal jsem*“ (s. 29) či „*Můj obřezaný hřbitov je jak půlnoční muzeum*“ (s. 31). V *Kašli mé milenky* autor užívá první osobu množného čísla: „*Cihlová zed', jsme na nějakém dvoře*“ (s. 15) nebo „*Sedíme a mlčíme*“ (s. 32). Také je z něj tichý pozorovatel: „*Pak někdo projde, / šustí plášť. / Nemohou spát, / opřou se o rám okna / a dvěma prsty rozevřou roletu*“ (s. 16). Ale také se objevuje moment, kdy promluví žena: „*Mě to přitahuje,*“ *řekla*“ (s. 66).

Básnické figury: **Aliterace**: „*d'áblový dudy dmou*“ (s. 49). Dále se zde vyskytuje **aposiopese**: „*Zahlcen tak netrpělivostí...*“ (s. 22); „*Neví se, co uděláš, až zaskřípe nůž / o šupinkatý žebříček...*“ (s. 43); „*Kuřárna rána...*“ (44); „*Ted' ale domů...*“ (s. 45), ale také v názvu básně *Kde šero...* a podobně. Další básnickou figurou je **elipsa**: „*Rvačovem potrhané cévky – sliznice*“ (s. 35).

2.3. Slovník noci

Sbírka *Slovník noci* byla vydána v roce 2003 v nakladatelství Host. S ohledem na jeho nízký věk, kdy sbírku psal a publikoval, je zralá a vystříbená.³⁹ Dílo je uspořádané do čtyř oddílů: *I. Možnost řeči, II. Shánka po zázracích, III. To nejděivnější moře, IV. Návrat bez doprovodu*. Autor místy vložil dedikace. Básně jsou středně krátké a nemusí se číst postupně od začátku do konce. Básník nechává výběr na čtenáři.

Hned v úvodu se dílo otevírá a představuje se citátem od Joe Nitzberga: „*Romantičtí básníci si libují v šifrách, které mají své ohnisko mimo rozteč rozumu. K jejich překladu lze použít snad jen **Slovník noci**.*“⁴⁰ Ukázka citátu ukazuje název sbírky, kterou bude příjemce číst. Když se

³⁹ ŠTOLBA, Jan. Milan Děžinský: *Slovník noci*. In: *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády 21. století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 144.

⁴⁰ DĚŽINSKÝ, Milan. *Slovník noci*. 1. vyd. Brno: Host, 2003, s. 5.

řekne titul *Slovník noci* nelze opomenout pojem romantismus, neboť jak sám autor zmiňuje: „Ve *Slovníku noci* je téměř každá druhá báseň milostná“.⁴¹

Téma: Ve sbírce je základním tématem noc („*A právě, teď je noc, co trvá*“⁴²), která se stává současně s tmou hlavním **prostorem** a **časem**. Noc může být kladná (laskavá, vlídná...) nebo negativní (chlad, osamělost...). Zastupuje zde tajuplnost a tajemnost. S nocí se spojuje půlnoc, jež je orientačním bodem mezi tmou a světlem.

Motivy: Ve *Slovníku noci* nalezneme mnoho motivů, které se navzájem mísí. Nevětší fascinací pro Děžinského je tělo⁴³: „*A tak tělo na černém pozadí*“ (s. 24); „*Tvé bílé, houslové tělo*“ (s. 39) a s ním spojené **končetiny** (nohy, ruce a jejich části): „*Monotónní pohyb nohy*“ (s. 10); „*lze máchnout rukou*“ (s. 21); **skelet** (lebka, žebra, obratle): „*svírající a znovu rozsvěcující ostré kosti*“ (s. 45); „*na rozhraní světla tvých žeber*“ (s. 46); **vnitřní orgány** (srdce, průdušnice, mozek, cévy, žíly): „*vede až k srdci*“ (s. 13); „*Vítr zmizel v průdušnici*“ (s. 28); „*v kázni cévek mozku.*“ (s. 45) nebo v básni *Loučení se zemí*, kde se v básnickém obrazu střetne tělo a **ústroj s údy**: „*Ze střech sbírá se mlha / a usedá mezi žaludkem a levou plící. / Modrá světla kontrolují pohyb těla, / všední gesto ruky / se přibližuje k obličejí. / Pohyb vzhůru narušuje tíhu, / napíná se k mozku, / ale končí pod pravým kolenem.*“ (s. 29)

V ukázce se objevuje **obličej**, který je i v jiných verších: „*obnaží něčí obličej*“ (s. 22) nebo jej zastupuje **plet'**: „*ve světle cediš plet'*“ (s. 34). S obličejem jsou spojovaná **ústa** a **oči**: „*Jen napůl úst skrytých v podzimu*“ (s. 22); „*jeho oči visely*“ (s. 22). Další částí jsou hlava, krk, hrdlo, břicho a záda. Nejvíce se básník zaměřuje na **kůži**: „*obrátila proti své kůži*“ (s. 42). Také je zde výskyt **vlasů**: „*o vůni vlasů*“ (s. 43) či „*souhvězdí vlasů*“ (s. 46). V básni se hojně vyskytuje **jazyk**, který považují za autorovu zranitelnost. Více to utvrzují následující ukázky: „*vyplivuje krvavý chomáč jazyka*“ (s. 14) též **zuby**: „*odkrývající a zakrývající zuby*“ (s. 14).

Za negativní motiv v této sbírce považují **samotu**: „*Je bolest ukázkou samoty*“ (s. 34). Další motiv je **žena (dívka)** symbolizující tělesnou touhu (chtíč), s níž se slučuje obava a strach z marnosti i prázdnoty: „*pro ženskou váhu nenalézám kámen, / který by v dlani netlačil*“ (s. 34) či „*spouštíš svou bílou nožku mezi nás*“ (s. 35). Ostatní motivy jsou **smrt**, ale ta se příliš

⁴¹ „Nocí rozostřená všednost“. In: TVAR – literární týdeník. 2003, č. 7, s. 8. ISSN 0862 - 657X.

⁴² DĚŽINSKÝ, Milan. *Slovník noci*. 1. vyd. Brno: Host, 2003, s. 27. Všechny další ukázky z básní v této kapitole budou čerpány z této sbírky, tudíž nebudou citace dále umísťovány pod čarou. Zmíněno bude pouze číslo strany.

⁴³ DOBRÁ ADRESA – Kulturně společenský časopis na internetu. 2004, č. 4, s. 4. [online]. Dostupné z: <http://www.dobraadresa.cz/2004/DA04_04.pdf>. [cit. 2021-01-30].

neukazuje ve své vlastní podobě, zastupuje ji třeba podoba lebky: „*Aby snad síla nahradila / vyzábllost ducha, směšnost soucitu / nebo udušené elektrické spoje / v temnotě lebky!*“ (s. 11)

Světlo, které vnáší pocit vysvobození z tmavého koutu noci. Je symbolem dobra a tepla. Děžinský se zaměřuje nejenom na **denní světlo** (slunce), ale také na **noční**, které vyzařuje měsíc. **Podzimní období** dodává titulu ponurou atmosféru a také je to symbol dříve přicházející tmy. Básník odkazuje na věčnou **přírodu**, jako je vítr, mlha, déšť... Do motivů můžeme zařadit i **řeč a zvířata** (můra, motýli, mouchy, komáři, vlaštovka...)

Čas: Básně se odehrávají převážně v noci, jak jsem zmínila na začátku. Čas je v této sbírce zprvu pomalý, vleklý až přímo nehybný. Postupně se ale začíná „rozjíždět“ a na konci má svůj rytmus ve formě častého vkládání symbolů hodin: „*pralesní hodiny*“ (s. 53); „*ve čtvrt na dvanáct*“ (s. 55); „*vyměřují kolik zbývá*“ (s. 56); „*vteřina mezi strnulostí*“ (s. 57); „*náměstí s hodinovou věží*“ (s. 58); „*Určení času / podle stahu kolibřího svahu*“ (s. 59). Tím můžeme mluvit o čase horálním neboli hodinovém.

Prostor se rozplývá jako čas a navzájem se slučují i plynou stejně až ke svému skonání. A tím je smrt. Je externího typu (krajina, svět), nebo interního (byt – koupelna, ložnice). Místy je prostor ohraničený stěnami: „*Stěny kolem dvora*“ (s. 37). Ve sbírce je místem i ženské tělo: „*sevření její vlhkou kůží*“ (s. 18) nebo „*po sobě kreslit nechává / měsíční chlad a nenasytnost*“ (s. 36).

Jazyk: Celou sbírkou se prolíná spisovný jazyk s prvky neologismu, například „*příčlí*“ (s. 9). Děžinský se soustřeďuje na minimum slov, z kterých se snaží, co nejvíce vytežit. Následně nemusí umísťovat další slova, která jsou i přesto všechno v každé básni originální. V následujících stránkách se nám prezentuje Milan Děžinský volným veršem místy propleteným rýmem: „*A o každý obrat je mi blíž, o vůni vlasů, / o obrat hlavy na atlasu*“ (s. 43).

Lyrický mluvčí: V textech se nám předvádí jako ten, kdo oslovuje a promlouvá k jinému: „*Hled', kde bere se ten vztek*“ (s. 12) nebo je osobní: „*Další z mnoha údivů nad tím, / co uznáváme*“ (s. 10); „*Není zbytlí; upíjí mne mlha*“ (s. 14); „*Viděl jsem v okně tvář mladé dívky*“ (s. 19); „*My blanité mušky proti nim*“ (s. 27). Ale také ten, kdo tiše pozoruje dění: „*Na stěně šmouhovatá stopa, / kterou zanechal jeden komáří život*“ (s. 20); „*Vítr zmizel v průdušnici / ještěřím virblem tenounkých kostí*“ (s. 28).

Pro první oddíl *Možnost řeči* je typická **zvukomalba**. Děžinský se soustřeďuje na **onomatopoi** jako například v básni Protířeč: „*Útěky z bezelstna až k pálivému zlu, / aby snad nebylo znát slabost*“ (s. 11). V ukázce se značně objevují slova s libozvučným „L“. První část básně je libozvučná (**eufonii**). Další ukázka ukazuje na slova a na jejich nelibozvučné písmeno „Ř“: „*Proč křičet, když lze řvát*“ (s. 11). Je to typická ukázka nelibozvučnosti (**kakofonii**).

Báseň *Okraj světa* si můžeme všimnout nelibozvučného „R“: „*vyplivuje krvavý chomáč jazyka / odkrývající a zakrývající zuby / bělobu dne, milost soumraku*“ (s. 14). Následující zajímavostí je vkládání **oxymóron**: „*při pohledu vzhůru, do propasti*“ (s. 25) či **metafor**, kterými se Milan Děžinský velice hojně zaobírá: „*mouchy vymknuty v kyčlích*“ (s. 9); „*na podlaze rodinné tragédie*“ (s. 24); „*souhvězdí vlasů*“ (s. 46), nebo **přirovnání**: „*svědící jak pozdní panenství*“ (s. 18), ale také objevující se **personifikace**: „*šeptání kamene*“ (s. 8).

Slovník noci je sbírka místy erotická a „posedlá“ ženským tělem. Ale tyhle „pikantní“ scény dodává dílu na výjimečnosti. Symbol lovce může znamenat smysl lovení a dobývání ženy i její náklonosti. Všude je symbolika červené barvy, která znamená lásku, krev, život a zamilovanost. Protiklad černá zastupuje tajuplnost a samotu sbírky. Objevují se prvky Karla Hynka Máchy a jeho *Máje*.

2.4. Přízraky

Přízraky je v pořadí už čtvrtá sbírka Milana Děžinského. Vyšla v roce 2007 v nakladatelství Host. Dílo je rozdělené na tři oddíly: *Noční hlídka*, *Božské stvoření* a *Přízraky*. Jan Štolba o tomto titulu napsal: „[...] *spolu s příchodem středního věku, začíná nacházet i přirozený klid, a zralé ukotvení.*“⁴⁴ A je to pravda, protože autor se nám otevírá jako typ člověka, co má bydlení, ženu, syna, psa a zahradu, na které je zasazený strom. „*Co už může vypovídat muž, / jenž má možná všechno?*“⁴⁵

Jenomže ve sbírce se zrcadlí i básníkův rozvod. V *Přízracích* se často objevují odkazy na počítání (chlupů, žeber). Znak kolik let byli lidé spolu: „*Chlup po chlupu odklepává na zem, / jako by se zbavoval lepivých chmur / a jejich čerstvé neústupnosti*“ (s. 35) nebo „*noc přerovnávala žebra / na pravá a na levá*“ (s. 54).

Téma: Hlavním tématem sbírky je **noc**, která je patrná hned v úvodu v básni bez názvu: „*Nezdá-li se vám v nocích*“ (s. 9), pak teprve následuje první oddíl *Noční hlídka* se stejně jmenovanou básní:

NOČNÍ HLÍDKA

Zas úplněk, noční hlídka,

⁴⁴ŠTOLBA, Jan: V prameni kus křídla. In: *Přízraky*. Brno: Host, 2007, s. 64.

⁴⁵DĚŽINSKÝ, Milan. *Přízraky*. 1. vyd. Brno: Host, 2007, s. 28. Všechny další ukázky z básní v této kapitole budou čerpány z této sbírky, tudíž nebudou citace dále umístovány pod čarou. Zmíněno bude pouze číslo strany.

*půlnoční závrať,
že existuje nehmatný půdorys,
a ti, kteří se odváží
k chůzi po jeho okrajích,
prý jsou nesmrtelní.*
(s. 12)

Ale to není všechno. Ostatní básně také svým názvem napovídají hlavní téma: Nokturno, Probdělá noc a Po noci. Dalším tématem je **tma**: „*Vychrchlávání ve tmě*“ (s. 21); „*tísňivé civění do tmy*“ (s. 24) a také se zde objevuje vnitřní rozpoložení (rozpolcenost duše) při rozhodování: „*nesrozumitelný sám sobě*“ (s. 39).

Motiv: Základní motiv zde zastupuje **samota** například v podobě houby, která symbolizuje básníkovo srdce a stojí sama v lese: „*Ta houba / se v noci mění srdeční sval*“ (s. 13); **laně** s hlavní na srdci: „*pouštíš se lesem jako mokrá laň / a zastaví tě hlaveň větve / vystrčená na dvoukomorovou hrud*“ (s. 18); **okna**: „*samota v okenní tabule*“ (s. 20); **roztoče**: „*sedět si tak sám, pohlcován a ztracen*“ (s. 28) nebo být osamocen jen se psem jako v básních *Smutná neděle* a *Hrabu se v hlíně*.

Dalším motivem je **strach**. Autor v básni *Ovoce* si dodává odvahy: „*žádný strach z toho, co bude / jen z toho, co je*“ (s. 44). Dokazuje sám sobě, že bude všechno v pořádku, a doufá v „lepší zítřky“, ale jdou znát i obavy z přítomnosti hlavně, když se objeví poté báseň *Strž*, kde se to více utvrzuje. Každý člověk má před rozhodováním strach udělat další krok, protože neví, co bude následovat. Ve *Strži* je ukázáno, že nejlepší je sedět doma a vážit si „rodinného“ štěstí, ale to vždy nejde: „*Hledět do ní z křesla / je tak pohodlné*“ (s. 46)

Nosičem motivů ve sbírce ovšem zůstává **noc** s **tmou**, ke kterým si připojuje **půlnoc**: „*třeba dnes v noci, ne až po půlnoci*“ (s. 30); **úplněk**: „*Úplněk je vnitřní obrat*“ (s. 15); „*v skořápce úplňku*“ (s. 20); **měsíc**: „*je měsíční modlitba*“ (s. 21); **šero**: „*Je tak smutno a šero*“ (s. 36); **temno**: „*Je řeka široká a temná*“ (s. 43); **soumrak**: „*soumrak, jenž je chutně barven*“ (s. 50); **černo a prázdno**: „*vydaná do prázdna / dutého jak amfora ukrytá ve zdi, / vyslaná do černoty, skrz jejíž hledí / zhasínají hvězdy*“ (s. 18).

Za dominantní motiv můžeme označit i **přízraky**. Ty se vyskytují na konci sbírky ve stejné pojmenované básni. V básni *Přízraky* vidíme, jak je s nimi autor smířen: „*Jsou přátelštější*“ (s. 57), ale také protichůdnost v obrazech: „*Jsou tam přízraky z mého dětství, / ale přicházejí i z časů mého stáří*“ (s. 57). Na konci básně si můžeme všimnout i motiv **hodin**: „*Nikdy se v noci nedívám na hodiny, / téměř nikdy, / jen tehdy*“ (s. 57). Kde se můžeme ještě setkat s **přízraky**

jsou básně Nietzsche: „*v tom světě, v němž vlhkostí líhně / mátoží se přízraky*“ (s. 52) a Shakespeare: „*Shakespearův přízrak*“ (s. 53).

Křesťanské motivy zde zastupuje **ryba**, která je znakem (symbolem) Ježíše Krista: „*byla malou, stočenou rybou*“ (s. 32), „*Šifranti s prsty v rozebrané rybě*“ (s. 48). Ve sbírce se prolíná **všednost**. Hned na začátku si ji můžeme všimnout: „*Dobýváš se dovnitř, / zakopáváš o boty*“ (s. 21); „*Louhuje brambory / a voda se kalí škrobem*“ (s. 27) či „*Loupe cibuli. Je to jak věštění*“ (s. 45).

Do motivů zařazují také **ženu a dítě**, kteří se objevují v obrazech docela často. Žena zde zastupuje roli manželky a matky, která se nalézá v kuchyni, jako například v básních Božské stvoření, Siesta a Věštění z cibule. Ale hraje tu i **erotičnost** v podobě snů: „*Vyhřívám tu jedno místo v domě / pro uprchlíci ze sna, / vyvěsil jsem znamení - / hle, jak se horkou tužbou třepotá...*“ (s. 30). Ona všednost, zmíněná výše, je ukázaná u manželky tím, jak loupe brambory a cibuli, nebo báseň *Oceány*, kde na konci jde jasně zřetelně poznat, že u každého člověka dříve či později dorazí všední záležitosti: „*z mého oceánu, / z oceánu, který vlastní každý*“ (s. 37).

Motiv **dítěte** se jedná o jeho syna. Zmiňuje ho v básních *O mém synovi* a *Se synem* v koupelně nebo *Smutná neděle*, kde zazní zároveň chlapcovo a manželčino jméno. **Lidské tělo** je další část patřící do motivů: **srdce**, které jsem zmínila už na začátku, se objevuje i v jiných verších: „*chřestí klíče přes srdeční tlukot*“ (s. 21), ale vyskytuje se i **hrudník** a **orgány**, které jsou v něm uryté (plíce): „*kolik vydrží její hrudník*“ (s. 14); „*těžce dýchajících hrudníků, / tolik dehtu na plicích*“ (s. 43); **končetiny** (ruce, nohy a další části): „*někdo vystrčil pahýl ruky*“ (s. 17); „*Vítr skučí po rozškrabaných nohou*“ (s. 19); „*zemská kůra praskne jak ztvrdlá pata*“ (s. 19); „*bílá, prochládlá dlaň se drží*“ (s. 32); „*jako sraženina pod hýždí*“ (s. 33); „*opravdu točí hned pod tvými koleny*“ (s. 40); „*Požár lampy na tvém lýtku*“ (s. 41); „*Praskl mi nehet*“ (s. 49); „*a tahle hrouda, vyrýpnutá něčím palcem*“ (s. 50); **skelet** (kosti, žebra, páteř, klouby): „*když několik žeber*“ (s. 14); „*a střecha s prohnutou páteří*“ (s. 21); „*Klouby dobře zapadají*“ (s. 21); „*rozzářená hrudní kost*“ (s. 45); „*a šelestivý praskot kostí*“ (s. 52); **trup** (břicho): „*vražedný klín do břicha trámovi*“ (s. 21); **krk**: „*Roztává třešňové světlo na tvém krku*“ (s. 31); **záda**: „*Obírá mi psí chlupy ze zad*“ (s. 35); **pohlavní orgány** (varlata): „*pod stolem chladnoucí varlata*“ (s. 53); **vnitřní části** (jazyk, tkáň, sval, zuby, dásně a krev): „*Jazyk v bludišti narazil / na odchlípnutou tkáň*“ (s. 19); „*jak ztuhlý i napjatý sval*“ (s. 20); „*moje koncentrovaná krev*“ (s. 39); „*s kořeny zubů trčících / z hliněné dásně udělat ze mne*“ (s. 49); **kůže** (obočí, vousy, vrásky, vlasy): „*Na svahu se ježí obočí*“ (s. 21); „*jak vousy drolicí kůži*“ (s. 23); „*okusuje šupinu kůže*“ (s. 28); „*chtíc vyluštit z ní jednu vrásku / na kůži vyschlé od mýdla*“ (s. 54); „*s údivem sahá si do vlasů*“ (s. 59).

U Děžinského najdeme i motiv **živočišného království** tím, že zmiňuje svého **psa** s jeho částmi (nohy, chlupy, čumák): „*pes škube nohama – je závodní chrt*“ (s. 16); „*Chlup po chlupu odklepává na zem*“ (s. 35) nebo „*prostrčí čumák*“ (s. 38), ale pes není jediným živočichem hrající roli ve sbírce. Objevují se zde **bezobratlovci** (žížaly, komáři, štěnice, moucha, roztoč, hmyz, motýl, červi, včely, lýkožrout, červotoč, larva): „*Vzduch tu smrdí žížalami. / Stahují se sem komáři*“ (s. 13); „*pleš měsíce s nasáklou štěnicí*“ (s. 14); „*Zármutek je křeč mouchy na okenní římse*“ (s. 22); „*jak roztoč, co v šustivé houšti vláken / okusuje šupinu kůže*“ (s. 28); „*Pomatený hmyz / hledá teplou škvíru*“ (s. 29); „*odhrnutá červí nasranost*“ (s. 38); „*Včelí jazyk je vyděrač*“ (s. 40); „*Pletivový vesmír lýkožrouta*“ (s. 42); „*Těch padajících červotočů*“ (s. 44); „*až zkamení noční motýli*“ (s. 47); „*kde se mu zachytila larva*“ (s. 59). Mezi dalšími živočichy můžu jmenovat například plha, laň, kočku, aligátora, holubi, lososa, husu nebo ryby.

Kolem dokola se rozprostírá **rostlinná říše**. V díle nalezneme **přírodní pochutiny**, jako je zelenina, ovoce a koření (houba, hrách, meloun, kmín, brambory, dýně, cibule, hrušky, meruňky): „*nasákavá houba*“ (s. 13); „*bledé klíčky hrachu*“ (s. 15); „*jak přeslazený meloun*“ (s. 19); „*nevtíravá vůně kmínu*“ (s. 20); „*Louhuje brambory*“ (s. 27); „*v kůži dýně*“ (s. 38); „*Loupe cibuli*“ (s. 45); „*Najednou padají hrušky*“ (s. 51), nebo „*Dnes padaly meruňky*“ (s. 58). Najdeme zde také odkaz na kávu, buchty, novoroční husu, lišky (houby), karbanátky, likér a víno (symbol Krista).

Po delším bádání jsem si všimla, že to jsou produkty sklízající se na podzim. Tím chci podotknout, že se v titulu odehrává podzim s nadcházející zimou. Často najdeme verše, kde je zmíněn **říjen**. Jedna z básní dokonce nese název toho to podzimního měsíce. Dalším je **listopad**. Ve sbírce nenalezneme jen roční období **podzim** či **zimu**, ale také jasné prvky **jara** a **léta** jako v básních: Strom v květu a Nadýchaný květ, i když tato báseň se může odehrávat na podzim, protože růže rostou i v chladnějším počasí. Z toho vyplývá, že se Milan Děžinský uchyluje spíše ke studenějšímu ročnímu období.

Když jsem psala, že rostlinou říši můžeme zařadit i do prostoru, myslela jsem tím velký výskyt obrazů, odkazující na přírodu v podobě **lesa**: „*pouštíš se lesem*“ (s. 18); **vody a louže**: „*nad hlubokou strží plné vody*“ (s. 32); „*stojíš v louži*“ (s. 47); **skal a pohoří**: „*vrtající skály*“ (s. 15); „*Snad až zvětrají pohoří*“ (s. 47); **krajiny a pobřeží**: „*vozy plné krajin*“ (s. 14); „*od pobřeží až k horizontu*“ (s. 49); **zemské kůry a lavina**: „*Zemská kůra praskne*“ (s. 19); „*zakalená lavina*“ (s. 58); **mraky, oblaku a nebe**: „*Mraky přetahují*“ (s. 23); „*oblak rozptýlí*“ (s. 47); „*Nebe se hrne na sever*“ (s. 58); **balvan**: „*nacpané pod balvan*“ (s. 23); **listí**: „*Šestí suchého listí*“ (s. 29); **podzim**: „*Blány podzimu visí ve stromě*“ (s. 29); **květin**: „*pysky květin*“ (s. 29); **půdy**: „*jarní převrácení půdy*“ (s. 38); **stromu a břízy**: „*Strom má bílé květy*“ (s. 40);

„břízy mají kůži“ (s. 50); **kamenu a minerálu:** „Kámen v louži“ (s. 38); „minerály obrůstají těla“ (s. 58); **hlíny a mechu:** „hrabu se v hlíně“ (s. 38); „černou jak mech“ (s. 52); **pařezu a dřeva:** „obnažoval jsem pařez. / A to houževnaté dřevo utíkalo“ (s. 39); **kaštanu:** „Návrat je pád kaštanu“ (s. 41); **řeky:** „Je řeka široká a temná“ (s. 43) či **růží** a jejich omamných vůní: „jedovatých plynů a kyselin, / co kolem vytvářejí růži“ (s. 43).

Přírodní podmínky: vítr a vichřice: „Vítr skučí“ (s. 19); „Mám v těle vichřici“ (s. 51); **bouře a blesk:** „Možná někde za bouře“ (s. 32); „čeká na blesk“ (s. 32); **děšť:** „země po dešti“ (s. 57); **zima:** „Taková zima“ (s. 50).

Do motivů zařazují rovněž **světlo** (denní a noční): „Hrbatá plíživost měsíčního světla“ (s. 17); „Roztává třešňové světlo“ (s. 31); „modrá světla v oknech“ (s. 36); „Chumel odrazů / matného, utajeného světla“ (s. 43); **stín:** „ale stín se kroutí bujnou svéhlavostí“ (s. 28); **teplo** (vydávané přístrojem nebo člověkem): „Jsi poslední mazlivé teplo“ (s. 21); „Požár lampy“ (s. 41); **chlad:** „najednou kluzký chlad“ (s. 38); **hluk** (vydávající stroj, věc, člověk, zvíře či přírodní podmínka): „Vrže čep, jak se otáčí“ (s. 16); „stačí jen naslouchat a slyšet / ten šumivý generátor brebtající noci, / šepot matky k dítěti, šustění příkrývek“ (s. 16); „chřestí klíče“ (s. 21); „kdy chabá lampa skřehotá“ (s. 30); „oceán rozbouřený“ (s. 32); „Chvilí bylo slyšet hučet topení“ (s. 60) nebo **ticho:** „neruší hluk / ani meteorologické jevy“ (s. 24).

Posledním motivem je pro mě **okno**, které vyplňuje prostor mezi básníkovým bytem a okolním světem (zahradu, ulice, město...). U autora, jak jsem psala výše, se střetneme se samotou právě také v podobě okna, když sám kouká z něho ven. Nejvíce to jde znát v básni Z okna, kde se venku střednou dva lidi (muž a žena). Jeden z nich (muž) má bílou igelitku, která je symbolem míru (bílá barva). Zároveň oba dva jsou poznamenáni ze vztahu, ve kterém spolu byli (chybějící prsty). Zůstali jen přáteli: „Venku si dva přátelé podávali ruce, / jako by jim chyběly prsty. / Ten starší třepotal igelitkou / jak bílou vlajkou.“ (s. 60)

Prostor je externí a interní. Hlavním prostorem je rozprostírající se **samota:** „sedět si tak sám“ (s. 28); symbolickým místem je **zahradu**, ve které básník cítí se být svobodným člověkem a prožívá dobrodružství: „hrabu se v hlíně, / probírám drny / jak krtek kosti v hrobě, / užívám si dobrodružství“ (s. 38); **byt** (kuchyň, ložnice, koupelna, předsíň, sklep), který je klíčka v jeho životě: „Na zdech ložnice“ (s. 14); „Motáš se bytem s klením“ (s. 17); „brblání světa z těch chmurných sklepů“ (s. 23); „Kuchyň se rozjíždí“ (s. 33); „Každá předsíň / šperkovaná stínem“ (s. 41); **vesmír**, jenž je autorovým paralelním světem: „Pleťový vesmír lýkožrouta / se skládá ze stejně důležitých věcí / jako tvůj vesmír“ (s. 42); do imaginárnosti počítám i **oceán:** „vyrůstají z oceánu všednosti“ (s. 37). Další symbolické prostory ve sbírce, jak jsem zmiňovala předcházejících odstavcích, jsou les, ulice, město také se zde vyskytuje bludiště a svět pachů,

jak vonících (vůně květin, rozkvetlá koruna stromu), tak zapáchajících (hniloba, kyseliny, jedovaté plyny). Nesmím také zapomenout, že se ocitáme v prostoru třech lidských účastníků (Milana, Jany a Matěje), proto je časté rozlišování na její a jeho prostor. Je to patrné například v básni Porfyriova mapa, kde se ženský svět střetne s mužským a vznikne z toho harmonie obou světů:

PORFYRIOVA MAPA

Vedle tvého

ve spěchu vysvlečeného prádla

je mapa;

na ní je svět zřejmější:

(...)

Já ale nejsem na cestování,

vyznávám statické umění poezie,

tísňivé civění do tmy,

zbožňuji doteky,

vemlouvání.

(s. 24)

Čas: Ve sbírce se setkáme z mnoha podoby času. Tím nejzákladnějším je **cyklický**, protože se vše děje dokola, například **roční období** (jaro, léto, podzim, zima) a každodenní rituály (všednost). U Děžinského je typické také užití **hodinového času** v podobě půlnoci a symbolu hodin v básni Přízraky.

Dále se zde vyskytuje **ráno**, které se tváří jako optimistické, ale ve skutečnosti představuje jen všednost každého dne. Jeho světlo zahání všechny mûry, které člověka tíží v noci: „*V podzemních příbytcích / se chytá ráno / optimistické jak čisté nádoby / a já budu jeho účastníkem. // Rozvážně se ustrojím*“ (s. 22); odpoledne, **večer**: „*Večery, večery a noci*“ (s. 20); „*klíží se večer jak řezníkovy troky*“ (s. 38); **noc**, která ukrývá pestré barvy a halí je do šedých až černých odstínů: „*Noc má svá pravidla / pro bdící*“ (s. 14); „*co tam dělala tak v noci*“ (s. 16) a **tma**, ve které se skryjí a vynoří se obrysy předmětů: „*do té tmy se skryje nahota*“ (s. 30).

Cykličnost hraje velkou roli i při „rodinném“ příběhu, který je na pozadí sbírky. Příkladem bych mohla dát na začátek básně Porfyriova mapa (kdy dva lidé žijí spolu ve vztahu); Siesta (muž si uvědomuje, že riskuje všechno, co doposud má: „*To vše riskuji / těch několik matně*

blýskavých / vteřin před usnutím“ (s. 33)); Strom v květu (zamilovaný člověk); Pád kaštanu (návrat k ženě, ale už bez mapy z první básně: „*Návrat je pád kaštanu do stejného místa; / jsem bez mapy, ale umanutý*“ (s. 41)); Nadýchaný květ (zhoršující se manželství, které si muž přikrášluje, aby se vněm dalo žít: „*jedovatých plynů a kyselin, / co kolem vytvářejí růži, / nadýchaný květ, ve kterém se dá žít*“ (s. 43)); Ovoce (strach z toho, co se děje); Strž (obavy z kroku do neznáma); Hydroterapie (návrat, kdy vše bylo sluncem zalité je bez šance: „*Snad až zvětrají pohoří, / až zkamení noční motýli, / se má práchnivina smísí s tvou, / mumlavý vítr / nás v šedý oblak rozptýlí...*“ (s. 47)); Soumrak (smutno na obou stranách: „*co bylo, není / co bude, i to už bylo*“ (s. 50)); Padají hrušky a báseň bez názvu s podtitulem – *ignorabimus*, jsem si postavila vedle sebe, abych mohla na příkladu ukázat jejich rozdíly a co mají naopak společného. Nejdříve se zaměřím na první z nich, kde se vyskytují hrušky.

V „*hruškách*“ je přítomný čas (padají). Slova „*odhalují vnitřky*“ může znamenat, vyplavení na hladinu některých problémů, které byly do posud skryté. Vnitřní rozpoložení své vlastní duše poukazuje na vichřici v těle. Opět se nám vyskytuje odkaz na báseň Strž, na kterou jsem opakovaně odkazovala. Básník má také strach z nové lásky a vztahu, protože se obává, že časem všechno pomine a dostaví se prozření, ve kterém zjistí velkou osudovou chybu.

V „*meruňkách*“ se mísí přítomný (hrne), budoucí (měl by přijít) a přítomný čas (minerály obrůstají). Nebe na severu znamená obvykle „*klid před bouří*“. Ještě více se to utvrzuje při zakalení laviny a očekávání studeného větru. Lišky (houby) zde poukazují opět na sever. „*Meruňky padaly*“ znamená hádku, která se nedala vydržet (hnily). To byl ten daný moment, kdy si účastník situace uvědomil, že na nic více nečeká a odchází. Muž vzpomíná, co se ten daný den odehrálo. Retrospektivita narozdíl od hrušek.

Celý „*rodinný*“ příběh zakončuje báseň Z okna, kde se dozvídáme o přátelství mezi lidmi, kteří byli kdysi manželé. Ve sbírce nalezneme retrospektivu i nahlédnutí do budoucnosti (stáří, vrásky...).

Jazyk je spisovný: „*nocí nadupaný plch*“ (s. 19), či „*hlen nebe*“ (s. 46). Milan Děžinský rád vkládá do svých básní **metafory**: „*hlaveň větve, „dvoukomorová hrud“*“ (s. 18); „*motolice punčoch sají špínu / jak karbanátky*“ (s. 47); „*Dnes padaly meruňky, / hnily už při pádu*“ (s. 58) a propracovanou **onomatopoi**: „*chřestí klíče přes srdeční tlukot*“ (21), „*šelestí suché listí*“ (29).

Autor používá volný verš. Ale zde se setkáme s **občasným rýmem**: „*tašky – nažky*“ (s. 29); „*kostí – sklíčeností*“ (s. 41); „*rozvál – pozval*“ (s. 44); „*hrušky – z výšky*“ (s. 51). Místy se můžeme setkat s náslovným rýmem (**aliterace**): „*kukulná kolébka*“ (s. 42). Další zajímavostí

je časté přirovnávání: „*Vítr šustí jako svlékání*“ (s. 15); „*všechnu krev, černou jak mech*“ (s. 52); „*Kůže napjatá jak plátno*“ (s. 54).

Lyrický mluvčí se stává součástí básní nebo je jen tichý pozorovatel, jako například v básni *Ovoce*. V díle se střídá práce s **první osobou jednotného čísla**: „*Chtěl bych usnout, / má tělesnost se rozpouští*“ (s. 33) a **třetí osobou v jednotném čísle**: „*stojí na terase a dívá se do deště*“ (s. 32). Také se zde vyskytuje údernost pomocí vkládání **druhé osoby v singuláru**: „*a ty chceš tuhle předloženost*“ (s. 18); „*Nikdy si nebyl vidět*“ (s. 60).

Mezi **básnické figury** zde zastoupené patří **epizeuxis**: „*Večery, večery a noci*“ (s. 20). V *Přízracích* se setkáme také s častým vkládáním **aposiopese**: „*já tu ty končetiny neznám...*“ (s. 21); „*Ta tvá ukázněná hydroterapie...*“ (s. 47); „*Řekne, co se nám stane...*“ (s. 58).

2.5. Tajný život

Sbírka *Tajný život* s básněmi z let 2007–2011 z edice Rex spatřila svět knižního trhu v roce 2012. Básnická práce se skládá ze čtyř oddílů: *Smích v dešti*, *Výpusť a jícen*, *Kořeny a stébla* a poslední *Šepot v opeře*. Dílo má promyšlenou a propracovanou kompozici. Hned na začátku je zmíněn Allen Ginsberg a Gregory Corso v básni *Bude mi třiatřicet*: „*Nechávají mne o samotě, / a zatímco konvice klokotá jak kvočna, / napadá mě, že v mém věku / Ginsberg i Corso dávno napsali / ty nejkrásnější básně: / o dívce z Park Avenue, / o myšlence, která je všechno, / co ví básník o smrti.*“⁴⁶ Jak jsem psala výše, Milan Děžinský se počítá jako básník spirituálního typu a znaky vykazující, že tomu, tak je i v této sbírce. „*Třiatřicet*“ jsou Kristova léta. Titul *Tajný život* a je odvozený od jedné básně pocházející ze sbírky.

Téma: Hlavním tématem celého díla je **existence smrti**. Je to „nemoc“ týkající se nás všech. Nachází se zde úvahy o jejím působení, až tělo „opustí duši“. Následující koloběh plození je vedlejší ve vztahu k hlavnímu tématu jen z části, protože k úmrtí patří život. Vyskytuje se zde láska k živému i neživému. Domov, ve kterém se nacházejí děti, žena a pes.

Motivy jsou ukryté pod povrchem (proudící **krev** a **míza**) nebo schované ve skrytých výklenkách a koutech (**tma**). Smrt není jenom hlavní téma, ale také motivem. Pro Milana Děžinského je velice typické tajemství, samota, triviálnost a všednost (civilní realita) se

⁴⁶ DĚŽINSKÝ, Milan. *Tajný život*. 1. vyd. Brno: Host, 2012, s. 15. Všechny další ukázky z básní v této kapitole budou čerpány z této sbírky, tudíž nebudou citace dále umísťovány pod čarou. Zmíněno bude pouze číslo strany.

probouzí do tajemna a tím se stává tajným životem. K **přírodním motivům** (les...) patří také procházky.

Dalšími motivy jsou **barvy** (zelená, oranžová, šedá, růžová, modrá, černá, stříbrná, zlatá, žlutá, rezavá), s kterými si Milan Děžinský místy pohrává, jako například: našedivělá, narůžovělá...; **oblečení i osobní věci** hlavně do deště a zimy: pláštěnky, deštníky, kabáty, boty, lyže, punčochy a košile. Z **nábytku** se nejvíce vyskytuje stůl a pak židle, skříň, gauč, či postel, ale také část **vybavení do domácnosti**: závěsy, záclony (mohou poukazovat na zahalení, aby se nevidělo do příbytků) garnýže, lampa, lednice a nějaký další kuchyňský spotřebič – není řečeno, o který se jedná. Když jsem zmínila částečně kuchyň, nesmím zapomenout, že ve sbírce hraje roli také **pití** (čaj) a **jídlo**, jako například: ovoce, zelenina (celer, rajčata), chleba (symbol božího daru), brambory, vejce, lískový ořech, kapie, mouka a sladkosti (pralinky, karamelky, dort, müsli).

K motivům také počítám **zvířata** vyskytující se převážně v lese, protože se většina básní odehrává právě na tomto místě: srna, králík, dravci, ptáci, zvěřina, liška, ještěrka, ježek, kosí ptáče, plž, káně, krahujec, zmije, plch, sýkory a **drobní živočichové** (komáři, hmyz, cvrčci, mravenec). Většina dalších zvířat se objevují v domácím a vodním prostředí, například: pes, kočka, včely, krysa, myš, hrdlička, labuť, ryby...Nejbizarnějším zvířata, o kterých se zde mluví jsou velbloudi, protože nepatří do žádné skupiny zvířat, která ve sbírce figurují. I když po prozkoumání si myslím, že se nejedná o zvířata, ale o cigarety značky Camel a více se to utvrzuje ve verši: „*ptají se na rodinu, ovoce, velbloudy*“ (s. 70). Takže na začátku, když jsem zmiňovala ovoce jako jídlo, může ve skutečnosti znamenat úplně něco jiného, například životní úspěchy nebo vítězství.

Už v předchozích sbírkách je součástí motivů i **lidské tělo: končetiny** a jejich části (nohy, ruce, koleno, dlaň, lýtko, nehty); **skelet** (stehenní kost, lebka); **tvář** (oči, uši, vráska, dutina, jazyk) **vnitřnosti** (srdce); dále céva, tkáň, , krk, záda, kůže, žilka, sval, chlupy, vlasy, hýždě... Vyskytují se právě tyto části lidského těla, protože většina z nich je spojena s láskou, milováním se a vzrušením. K tomu bych mohla přidat rovněž **lidské vyměšování**, jako jsou sliny, pot a slzy. Dále jsem našla **úzkost** a s ní spojené ohraničení (zdi) nebo stísnění (chodby); **samotu**: „*Smutek je výrazem spořádaného truchlení*“ (s. 18); **vlhkost**: „*cítím vlhkou podstel*“ (s. 17); „*Dřevo slastí vlhne*“ (s. 48) nebo „*vlhkého lesa*“ (s. 55).

Lyrický mluvčí je buď v **přítomnosti**: „*Tvá paže dlouze hledá světlo na koci rukávu*“ (s. 34); **minulosti**: „*Odvezl jsem ho k jeho matce / a vracel se po D8*“ (s. 20), nebo se objevuje

vize **budoucnosti**: „*Neprobíhá žádná revoluce, / jen se odněkud hrabe / naše záhadná budoucnost*“ (s. 33), nebo „*Všechna zákoutí budou jednou náměstím metropole. / veškerý život bude objeven a veškerá smrt objasněna*“ (s. 64). Když se hlouběji nad tím zamyslíme, tak bychom mohli mluvit i o pohráváním si s **časem**, který je ve sbírce cyklický, protože vše se opakuje.

Časoprostor: Vyskytující se všude přítomná tma, která ztrácí status negativitu, se stává kladnou a krásnou společnicí, jež se vyznačuje samotou i tichem. Člověk se může v ní zaposlouchat, zklidnit se a nechat si zdát hezké sny. Ale stále je přítomna ona „strašná“ všednost v podobě moderních vymožeností (televize, mobily...), nakupování (nákupní centrum), dopravních prostředků (auta...), ranního vstávání, stravování či ženských problémů... **Prostorem** se stává také **příroda** (**živá**: listí, rákosí, stromy, větve, rostliny, lišejník, pařez, švestka, bříza, houby-hřib, lišky, mochomůrky; **neživá**: drahokam, balvan, kámen, bahno, křemen, voda, půda), dálnice, silnice, město, ulice nebo domov (pokoj, kuchyň, zahrada...). Hlavní náplní časoprostoru je **smrt**, například: „*v lese hnije strom*“ (s. 52).

Prostor se stává ohraničeným nejenom stěnami, například v pokoji, ale také stromy v lese nebo **pachy** a **zvuky** linoucími se po okolí, či je přítomná určitá **obludnost** (hniloba): „*Těžké záclony třepetají zatuchlinu*“ (s. 69); „*podlaha vrže*“ (s. 69); „*je slyšet podvodní zvuky*“ (s. 24); „*Přes zed' slyším, jak stará paní / vítá skřípot dveří*“ (s. 33); „*Děti netečně cucají hluchavkové květy. / Ta sladkost prosycuje květnový den*“ (s. 54); „*Vůně plodnic tu poletuje*“ (s. 48); „*Halasný smrad*“ (s. 52); „*Ve shnilém pařezu*“ (s. 48). **Místa** mají často podobu tmavé barvy: „*Temná místa*“ (s. 17); „*Místnost je tmavá*“ (s. 18).

Čas, jak jsem zmínila už v předchozím odstavci, je cyklický. Můžeme to určit, například pomocí **přírodních podmínek**. Nejtypičtější je zde déšť, vítr, sníh, mráz: „*Země prokvétá mrazem*“ (s. 51); „*V noci mráz zaútočí silou*“ (s. 51); „*krása mrazu*“ (s. 53), ale také období po zimě, kdy nastává jaro: „*Chryzantémy rozkvetlé do sněhu*“ (s. 53) nebo „*Nad křídlem lesa svítá jaro*“ (s. 59). Také se setkáme s častým ukazatelem času, jako například: „*zůstáváš, a vše plyne*“ (s. 45); „*hojivý čas*“ (s. 20); „*Hodiny tikají a je těžké jim stačit*“ (s. 24); „*Času vyplněná trouchnivěním*“ (s. 53) nebo „*jen hrubě odlitý časem*“ (s. 39).

Jazyk: Ve všech předchozích sbírkách se nám básník představuje se spisovným jazykem a tady tomu není jinak. V jazyku se mísí výrazná slova. Autor se vrací k **oxymóronům**: „*Jak pas být smyčkou hrubě polaskán*“ (s. 36). Nalezneme zde přirovnání: „*pootevřených jak odchlípnuté nehty*“ (s. 47). Básník je znám svým volným veršem, ale v díle nalezneme i

občasný rým (**asonance**): „Živé věci mrznou / a ty věčné se nehybné se pohnou“ (s. 16); „je slyšet podvodní zvuky, / ale vidět je můžou jenom ryby“ (s. 24); **gramatické rýmy** (koncovky): „Konec potírání blátem. / Švestka koncem listopadu / voní psí granulátem“ (s. 53).

Básnické figury: Milan Děžinský se začíná ve sbírce *Tajný život* pouštět do **anafor**: „jak se pomalu rozpouští / jak spánek“ (s. 21); „bude poletovat zlatý pyl, / bude natahovat větve“ (s. 33) nebo „Říznutí do chleba vzdoruje poddajnosti. / Říznutí do kapie výhružně křupne jak uzávěr pušky. / Říznutí do bramboru se škrobovým zadrhnutím“ (s. 49) a **epifor**: „a já vím, ani v básních, / natož v básních“ (s. 11); „poután k přítomnosti a jsem / jakoby jen tím, že jsem“ (s. 32) či „A pak v noci šaty stržené z věšáku, / mít tak šaty stržené z věšáku“ (s. 35). **Aposiopese**, například v názvu básně *Představ si...* nebo ve verších „**tu válku...**“ (s. 27); „zed’...“ (s. 27); „žádné pokračování...“ (s. 34). Dalšími básnickými figurami jsou **exklamace**: „Středohoří žije!“ (s. 48) a **elipsa**: „našedlou tvář v okně – to jsem já“ (s. 61) nebo „My spíme a máme vše – známosti“ (s. 52).

Tajný život je sbírka s tajemstvím propletená vzpomínkami, myšlenkami, kousky touhy a snů. Objevují se zde prvky hravosti, potěšení a půvabu i erotiky. Pohlédnutí na všednost skrze obraz plných vztahů, zázraků a možností. Obrazy jsou emočně promyšlené. Děžinský našel mnoho zobrazení „tajného života“.

2.6. Obcházení ostrova

Píše se rok 2017 a v edici Rex vyšla tenká sbírka básní z let 2011–2016 *Obcházení ostrova*. Opět jako v předchozích titulech se i zde objevují odkazy na tajemno či opatrnost, se kterými autor nadále pracuje tak, že z drobných střípků poskládá celek: „malé věci se skládají do větších.“⁴⁷ Také tu střetneme (jako v ostatních sbírkách) zamyšlenost, rozpoložení, humornost či tajuplnost. Pro *Obcházení ostrova* je typická harmonie, která se nese celou sbírkou. Milan Děžinský se nám představuje v této sbírce jako citlivý a jemný básník. Jeho zrak je podívaná na obraz běžných efektů působící v obvyklých dnech.

Téma: Dalším zřetelným rysem u Děžinského je otevírání se vnitřního „já“ v podobě psaní o vlastním domově, který je silným tématem v této sbírce, nebo přítomnost meziprostoru: „V lese bez povšimnutí padne strom, / co má v kůře naše srdce. / Vylekané vrabce keř proseje jak

⁴⁷ Obejít nepojmenovaný ostrov. In: A2 – kulturní čtrnáctideník. 2017, č. 18, s. 4. ISSN 1801-4542.

zrní. / Bota se utopí v rašelině. / Přejde tisíc let a vše bude stejně⁴⁸ rovněž jeho blízký okruh, ve kterém se „domácnost“ nachází. „Každý rok jdu na konec zahrady a javoru, / který jsem vypiplal z nalezeného semenáčku, / ustříhnu větve“ (s. 39).

Schválně zmiňuji domácnost, jelikož se rodinní členové v díle objevují, například tím, že textem se volně prochází nebo **lyrický mluvčí** k nim promlouvá, například v básni Bota: „Společně se díváme na déšť / a je to lepší konec než láska za hrob. / ale nakonec, / někde v mlhách za deštěm, / je hloubka jako hrob a v ní / vyzutá bota, která zbyla, když ho odvezli. / ale o tom jsem mluvit nechtěl. Chtěl jsem jen pronést: / Byl jsem s tebou. / Na nic jiného si nepamatuji“ (s. 45). V ukázce je nádech něčeho filozofického. Musíme se hlouběji podívat pod povrch. A to se děje u většiny básní Milana Děžinského. Když zmiňuji **lyrického mluvčího**, tak nesmím také zapomenout, že někdy je to s ním na „bodě mrazu“. To znamená místy naznačené jeho postupné zmizení, oddělení od svého „já“: „Na pultě jsem místo placení nechal ruku“ (s. 24).

Nejvíce se proplétají **motivy** cest, pohybů a kroužení kolem ostrova, který považují také za prostor. Ten symbolizuje stálost, protože se obchází pořád dokola. Stále bychom ale mohli mluvit o objevující se každodennosti. Toto trvání je rovněž naznačeno v samotném názvu sbírky *Obcházení ostrova*. Důležitou roli zde hrají **děti** (například: „Mám nenarozené dítě tady v těle“ (s. 13); „Tohle dítě nikdy nedospěje“ (s. 29); „Narodil jsem se vy svých dětech“ (s. 40)) a přicházející další období života. Tím je **stáří**: „Po rozkoších lásky se oddávám rozkoši vyprávění“ (s. 40). Do řady motivů zařazují též **dívku** (dívky) a **chlapce**, kteří se ve verších vyskytují ve velkém počtu: „Dívka zvedne zrak a ve větru se zahledí do tváře otce. / Chlapec se jí drží za ruku“ (s. 41).

Básník také poměrně často zmiňuje dopravní prostředky, protože, jak jsem zmínila na začátku, motivy jsou i cesty. Základním se zde stává **vlak** (osobák, rychlík): „Jestliže vlak vyjede ze stanice a stále zrychluje“ (s. 18); „Chlapec nesměle mává a vlak odjíždí“ (s. 19); **auto**: „Z projíždějícího automobilu“ (s. 10); „Vlas na sedadle v autě?“ (s. 21); „Auto se vzneslo a letělo mezi zasněnými stromy“ (s. 23) dále se vyskytuje **loď** či **člun**, jelikož z jedním dalších motivů je **voda**, která obklopuje ostrov a kvůli ní se obchází.

⁴⁸ DĚŽINSKÝ, Milan. *Obcházení ostrova*. 1. vyd. Brno: Host, 2017, s. 27. Všechny další ukázky z básní v této kapitole budou čerpány z této sbírky, tudíž nebudou citace dále umisťovány pod čarou. Zmíněno bude pouze číslo strany.

Do motivů zařazuji i **ženu**, která v dílech Milana Děžinského má své místo. V *Obcházení ostrova* žena zastupuje roli **manželky**: „Z nástupiště posílá žena slovo jako polibek“ (s. 17); „Mluví vlídně s mou ženou“ (s. 24). Následujícím motivem jsou **dveře a okna**: „aby nikdo nestál přede dveřmi, / nic aby nenahlíželo do oken“ (s. 51); „a dveře budou zamčené?“ (s. 18); „Za zamčenými okny“ (s. 19), časté odkazování na zamčení může symbolizovat nedostupnost či zákaz, ale také se zde objevuje v některých verších náznak naděje či východisko z nelehké situace: „Nachází správně dveře“ (s. 24); „o světle, které se třese ve dveřích“ (s. 40).

Světlo, jak jsem psala už dříve, ztělesňuje naději. V básni *Jazyk v Babylonu* je ukázán protiklad **světla a noci**: „Poslední noc. / Světlo olizovalo srnu“ (s. 24). Zajímavostí jsou osobní věci, které nalezneme ve verších, jako například **oblečení** (trička, svetry, kabáty, bota, prádlo, šaty, vesty ...) **předměty každodenní potřeby** (kufry jsou symbolem pro cestování, hrnky, talíř, struhadlo, lampa) nebo **nábytek** (skříň, stůl).

Do předposlední skupiny motivů zařazuji **lidské tělo**, které jsem zmiňovala i v analýzách předchozích sbírek. Opět se setkáváme s **končetinami** a jejich částmi (ruce, nohy, paže, prsty, palce), **vnitřnostmi** (srdce, žaludek), **obličejem** (tvář, uši, jazyk), záda, chloupky a vlasy. Zajímavé u této sbírky je, že se vyskytuje **skelet** (páteř) místy než v předchozích děl Milana Děžinského. Rovněž nechybí **krev**, která je zastoupena barevně, například „červená jak třešeň“ (s. 47); „červené šaty“ (s. 13); „Pod kapotu sis svítila krví nahnanou do tváře“ (s. 32). Následující barvy mohou jmenovat černou či modrou.

Posledním částí motivů jsou **zvířata**, jako například **ptáci** (hrdlička, vrabec, páv, kohout), **čtyřnozí** (pes, fena, srna, jelen, kočka), **drobní živočichové** (včela, larva, slimáci, dešťovky, kobylička, sluněčka) nebo tvorové **vodní** – ryba, která je, jak jsem psala už výše, symbolem Ježíše Krista.

Prostor: Částečně už jsem zmínila, že prostor je ostrov s břehem a domov (bydliště: obývací, ložnice, koupelna, kuchyň, předsín, sklep, zahrada, dvorek), ale také se zde nachází mnoho meziprostorů: nádraží, nádražní toaleta, železniční trať, stanice, les, jezero, pole, kopce, ulice, hotel nebo bar. **Prostor** je ale stále ohraničený, například stěnami (domov), ostrov (vodou) dokonce i lesem: „Dojít k lesu, než se úplně zavře“ (s. 11). Další zajímavostí je **symbol kruhů**, jako například kruhy dělající se na vodě (tematizované výtvarně na obalu sbírky) nebo samotné obcházení ostrova. To je znak stálosti, věrnosti a každodennosti. Za prostor bychom mohli označit i dopravní prostředky, protože se v nich cestuje z jednoho místa do druhého. Po delším

zkoumání lze rozklíčovat prorůstání prostoru **plísni** a **rezem**: „*pátrá po oknech a neujde mu / plíseň a pod okapem mech*“ (s. 9); „*Vše tu rezaví a obnažuje vrstvy*“ (s. 33).

Čas: V básnické práci se prolíná přítomný čas s prvky retrospektivy. Jeho určení bychom mohli rozeznat podle **přírodních podmínek** (podzimní slunce, sníh, vítr, bouře, mlha...). Sbíрка se odehrává převážně v chladnějších ročních obdobích, ale podle vyskytujících se zvířat by se dalo hovořit i o teplejších (slunných) dnech. Dalším ukazatelem je **trouchnivění**: „*Trouchnivým jak větev*“ (s. 21) a náznak **hodin**: „*V srdci bijí hodiny*“ (s. 28) nebo **rozpadnutí se**: „*rozpadne se na všech osm kostí*“ (s. 50).

Jazyk: V celé sbírce se setkáme se spisovným jazykem. Dále se setkáme, například s **metaforou** můžeme nalézt v básni *Proti slimákům*: „*dvě nekonečné hluboké díry v lebce*“ (s. 28); **personifikací**: „*Školačku unáší batůžek jak pestrobarevný dravec*“ (s. 19); „*Kufry v předsíni čekají dávno na mrtvé cestující*“ (s. 29).

Básnické figury: **Anafora** a **epifora**: „*Posluchači s krátkými údy se nehýbají. / Posluchači s visícími pažemi se nehýbají*“ (s. 9); „*Proč jste přišel ke mně v noci?*“ / *Proč jste přišel ke mně v noci?*“ (s. 14). Další básnickou figurou je **elipsa**: „*Je okreska 15, úsek Sezímky–Stvolínky, na které mají motorkáři / smazané hlavy*“ (s. 31); **anakolut**: „*Snít – to je zabloudit očima v hájku*“ (s. 22); **epizeuxis**: „*Svoboda, svoboda, svoboda, říkali nám*“ (s. 37). **Řečnická otázka**: „*Proč jste přišel ke mně v noci?*“ (s. 14); **řečnická odpověď**: „*Přemýšlím o dnešním dni, čím se liší?*“ / *Snad tím, že četl jsem o kometě*“ (s. 19).

Ve sbírce je pohled na všednost, stejnost a jednotvárnost (jízda vlakem tam a zpět). Vyhlídka na stáří a vzhlednutí se v dětech. To všechno dělá z *Obcházení Ostrova* dílo, u kterého máme pocit na „máchovské“ spojení a přímo jeho *Máj*. Mácha je skrytý v symbolech (ostrov, vyvýšenina, kruh...), ale také v detailech (jezero...). Přesto souvislost s Máchou je oslabenější než ve sbírce *Slovník noci*. Dále jsem rozklíčovala odkaz na Františka Halase a na dílo *Kohout plaší smrt*, konkrétně ve verši: „*Páv tu plaší smrt, kohout je mrtvý*“ (s. 30).

2.7. Hotel po sezóně

Zatím poslední sbírkou Milana Děžinského je *Hotel po sezóně* (ohlasy, názvuky, anachronické básně 1999–2019), která vyšla v minulém roce v nakladatelství Host. Titul vznikl celých dvacet let. Autor v tomto díle „zhmotňuje“ vzpomínky na české básníky a jejich tvorbu z první poloviny dvacátého století. Jak sám básník poznamenal: „*Při četbě všech těch*

*skvělých českých básníků [...] jsem byl často uhranut, vlečen jejich rytmem a melodií, [...]. Nemohl jsem si pomoc a občas také pustil svou bláznivou volnoběžku. Vznikla z toho knížka, kterou jsem nikdy neplánoval. [...].*⁴⁹ Zmíněnou „volnoběžku“ nezmiňuje Děžinský jenom tak. V básni *Jestlipak říká básník ještě něco k dnešku* je zmíněna ve verši: „*Pustil jsem, pustil svou bláznivou volnoběžku...*“⁵⁰

Téma: Mnohým lidem jako téma naskočí „vybrakování děl“, ale pro mě je nejzákladnější tématem vzpomínka i úcta českým básníkům a jejich tvorbě v první polovině dvacátého století a připomínání si starých časů. Z řad představitelů ze starší generace mohu jmenovat například Boleslava Jablonského, kterého zmiňuje v úvodním mottu: „*Červánek horu líbá*“ (s. 9); Konstantina Biebla, Egona Bondyho, Jiřího Ortena, Vítězslava Nezvala, Josefa Horu, Jaroslava Seiferta, Ivana Blatného, Fráňa Šrámek, Karel Hynek Mácha nebo Kala Tomana. Dále náhled do současné básnické generace. Z mladších básníků se objevují Martin Stöhr, Josef Straka, Jaromír Typlt, Bogdan Trojak, Olga Stehlíková či Roman Telerovský. Podstatná část díla je o samotě, v situaci jenom se svými myšlenkami.

Za **motivy** považuji **roční období**. Nejtypičtější pro Děžinského je podzim a zima, ale zde se zahrnuje i jaro s létem. Do motivů zařazuji také **svět**, protože se v něm vše (myšlenky, činy...) odehrává: „*a svět je ještě lepší místo k nepřežití*“ (s. 25) či „*a zdálky cítit, jak se převaluje svět*“ (s. 51). V knize je nepatrné pohrávání si s **barvami** (bílá, černá, modrá, žlutá, zelená a šedá). Základním pilířem ovšem zůstává **voda**, která je připomínaná v mnoha básnických obrazech: „*A vážka míří naposled do vody*“ (s. 54); „*Z okapů voda neúnavně crčí*“ (s. 55); „*ledovcová molekula vody*“ (s. 37) nebo „*bílé lodě na vodu*“ (s. 22) a s ní spojené **dopravní prostředky** (lodě, člun...). **Přírodní podmínky** zde často zatupuje déšť, vítr, sníh, bouře, ale i zmínka o tropickém počasí.

V každém titulu od Milana Děžinského se vyskytují **zvířata** a **lidské tělo**. Zde zvířectvo zastupují ptáci, kolibříci, štěně, koně, vrabec, racek, tygr, opice, šelma, pes, ryba, plaz, komár, srnec, myš, kos, včela, noční hmyz, vážka, sýkora, kuna... Části lidského těla je tady hodně málo narozdíl od předchozích sbírkách. Vyskytují se prsty: „*mezi prsty jí prosvítají blány*“ (s. 15); tvář: „*tvář má je posypaná zlatem*“ (s. 19); žíly: „*Máchnutím přetnout si z nešťastné lásky žíly?*“ (s. 26); hlava: „*A jak si večer podepírá hlavu*“ (s. 29); dále spánek, ruka, srdce, kosti,

⁴⁹ DĚŽINSKÝ, Milan. Doslov ke sbírce *Hotel po sezóně*. In: *Hotel po sezóně*. 1. vyd. Brno: Host, 2020.

⁵⁰ DĚŽINSKÝ, Milan. . *Hotel po sezóně*. 1. vyd. Brno: Host, 2020, s. 12. Všechny další ukázky z básní v této kapitole budou čerpany z této sbírky, tudíž nebudou citace dále umisťovány pod čarou. Zmíněno bude pouze číslo strany.

obočí, oči a krev také hlas, který je zajíkaný, zastřený, suchý nebo dutý. V jednom verši se vynoří i tichý kašel.

Typickým prvkem u autora je vkládání **tmy**, **večera** a **noci** do veršů: „*Některé večery jsou dlouhé jako život*“ (s. 52); „*do noci skelné oko bliká*“ (s. 54) nebo „*tolik tmy*“ (s. 59). Časté vyskytující se jídlo například **plodiny** (maliny, papriky, třešně, sladké slívky, mrkev, hlíza, cibulky), **pečivo** (koláč, rohlíky), ale i **ovocné stromy** (třešeň, hrušeň). Posledními výraznými motivy jsou **děti** a **žena**, i když jen zmíněné na okraji: „*Dětem jsem četl báseň Ignácia Máchy*“ (s. 45) nebo například v básni *Je štědrý den*, kde jsou zmíněné všichni členové rodiny: „*Je štědrý den a jdeme já a ty a oba malí / po mokrém listí, které tleje / Vše je jak mrtvé a děti se ptají: / Kde zvířátka, kde v té zimě spí?*“ (s. 56)

Prostor: Ve sbírce *Hotel po sezóně* se Milan Děžinský ocitá u sebe doma: „*Já seděl doma, vysíval mrkví řádek*“ (s. 16); „*čekám u okna schovaný za muškátem*“ (s. 19); „*já zatím doma plaším vrabce*“ (s. 20) nebo na zahradě, na které pracuje: „*Na malé zahrádce pěstuji papriky / a stříhám okrasné keře*“ (s. 11) či „*Trhal jsem břechťan bez rukavic*“ (s. 39). Společně se s ním a jeho myšlenkami, které mu kolují v hlavě, objevujeme i na jiných místech: „*sednu si v lese na vývratu / s mrtvými básníky*“ (s. 11); „*Na letišti nabídli mi přes tuniku sako*“ (s. 16) „*Dnes v jachtařském klubu*“ (s. 22) ostatní zmíněné prostory jsou například pláž, Nový Bezděkov, břeh Labe, peron, ulice, silnice, komora, sklep, vesmír, sen... Dokonce se imaginárně přesouvá do cizích krajin: „*V tropické Ágře šijí boty pro Evropu*“ (s. 28); „*nad sněžnou pouští, v dunách Sibíře*“ (s. 33). Prostor je ohraničený (kruhem, okrajem, hranou...) a spojený s časem (časoprostor), který je protkán horkými a chladnými dny. V básni *Přinesla ze školy šablony* je vidět, jak se podle šablon ocitáme až v podmořském světě a ve skutečnosti jsme doma: „*Přinesla ze školy šablony podmořských zvířat / Pečlivě je obkresluje, maluje propasti, / podvodní útesy a sluje / Mám ji jen pro sebe a sní celou Oceánii / Ona vybarvuje: jsou barvy zla, jsou barvy dobra – / Než tužkou přetáhne a vlna se s hukotem vevalí do místnosti*“ (s. 43).

Čas: V *Hotelu po sezóně* se může zdát, že je čas postavený na přeskáčku, protože se chvilkami mění například roční období, přírodní podmínka a podobně, ale já si myslím pravý opak. Chronologická linka je nenápadně skrytá a dá se rozklíčovat nepatrnými znaky. Nejdřív jsem si uvědomila sepsání sbírky (celých dvacet let) a poté už zmíněné rysy jako například štěně se po zbytek díla změnil na psa. Milan Děžinský nám překládá čas i tím, že do veršů uvádí své roky: „*Bude mi brzy pětáctýřicet*“ (s. 49) nebo plynutí, které končí pro všechny smrtí: „*smrtonosný čas*“ (s. 39).

Jazyk: Opět se na stránkách před námi rozvíjí spisovná čeština, která je pro Děžinského velice typická, jak už jsem psala výše u jiných jeho děl. Autor pracuje s volnými verši, ale i s občasným rýmem: „*slunovratu – vývratu*“ (s. 11); „*štěně – chtěně*“ (s. 15); „*sčítám – počítám*“ (s. 20); „*špičkách – ruličkách*“ (s. 26) nebo „*akce – vrabce*“ (s. 20).

Lyrický mluvčí: U autora je časté vkládání osobního lyrického mluvčího: „*Miluji déšť, posmrtný život léta*“ (s. 38). Oslovování minulých a současných básníků i nás čtenářů: „*Ochutnej svoji krev*“ (s. 47) nebo *Aspoň mi e-mail napište* (název básně ze s. 20). Mluvčí často pokládá otázky nám i básníkům, ale nečeká na ně odpovědi.

Básnické figury: Místy vložena **anafora**: „*Píši vám přátelé, z Nového Bezděkova // Píši vám zase mlád a už nikdy starý*“ (s. 21) (Také je to aluze na báseň Jiřího Ortena *Sedmá elegie*.); „*Podívej, krouží pták, ryba kroutí na silonu // Podívej, krouží pták, za nocí ohně planou*“ (s. 34) nebo „*a uvnitř po svazích se posouvá jako sníh / a uvnitř buší to jak o kmen mladý srnec*“ (s. 40) V této sbírce se setkáme s nadbytkem spojky „a“ (**polysyndeton**) a **elipsami**: „*a kde se tu vzal – vrátky skřípl – / se svou dcerkou J. (F.) Typlt?*“ (s. 20) či „*Prosba o lásku haleká nočním šumem – / všichni si budou bezpříkladně rovni*“ (s. 33) i **řečnickými otázkami**: „*Nechce jen usnout?*“ (s. 12); „*Kdy ztichlo město? Proč mlčí hora?*“ (s. 22) nebo také celá báseň: *Kdo umí ještě dnes*, kde každý verš je zakončený řečnickou otázkou: „*Kdo umí ještě dnes opičku na gumičce? / Zastříhnout správně keř, zabrousit přesně hranu? / Zarovnat k rysce zed', přizdít ji podle plánu? / Hlavu svou zavěsit parádně v pevné smyčce?*“ (s. 26)

Další básnickou figurou je **apostrofa**: „*Cos dělal ty, když já se díval?*“ (s. 44); „*Jak je to dál, Ivanku Blatný, kamaráde?*“ (s. 16) (Také je to **aluze** na slavnou scénickou montáž J. Lábuse a P. Čtvrtníčka.); „*Pro kohos všechno psal, Karle Tomane?*“ (s. 16) I zmíněná ukázka nahoře by se dala zařadit do **apostrofy**. **Aposiopese**: „*Pustil jsem, pustil svou bláznivou volnoběžku...*“ (s. 12); „*rozkmital v krvi kruh...*“ (s. 40) či „*jako bych díval se někomu do duše...*“ (s. 47) **Exklamace**: „*Ó krásné dekorace našich pozdních líbánek!*“ (s. 25) či „*Na věčnou památku – ó kráso přírody!*“ (s. 54)

Nejtypičtějším přeneseným významem (tropem), s kterým Milan Děžinský pracuje, je **metafora**. Zde se s ní setkáváme hned v názvu celého titulu, ale také v básni *Kdepak jste přátelé?* Básník sám sebe přirovnává k místu, konkrétně k hotelu po sezóně. Ve skutečnosti to znamená samotu (osamění), protože hotel mimo sezónu je sám bez hostů.

Hotel po sezóně je sbírka sepsovaná celých dvacet let. Není divu, že najdeme stopy všech titulů, které doposud Milan Děžinský publikoval. Proto bylo obtížněji vybrat nejzákladnější

motivy, jelikož všechny souvisí s ostatní vydanými díly. I když básník vkládá myšlenky jiných autorů, stále lze rozeznat, že se jedná o jeho poezii.

3. Ostatní literární tvorba

Milan Děžinský se může počítat mezi tuzemské autory, kteří svoje jméno zapojují skoro do každého literárního projektu. Básník svoji literární tvorbu rozšiřuje nejenom o psaní sbírek, ale také publikuje články v literárních časopisech, ve kterých se objevují i jeho básně, překlady a recenze. Jeho literární tvorba se nachází také ve sbornících a v ročence *Nejlepší české básně*, ve které je hlavní činitel a inspirátor.

3.1. Literární publicistika

Jak jsem psala v předchozím odstavci, autor nepíše jenom své sbírky, ale publikuje například různé články (překlady, recenze – kritika...), eseje, interview a další. Milan Děžinský si vybírá témata, která jsou aktuální ve světě literatury. Zajímavostí u básníka bylo, že vedl přibližně šest až sedm let svůj vlastní blog – *dezinsky.bloguje.cz*, ale byl bohužel ukončen 30. 6. 2012.⁵¹ Podle Děžinského slov: „[...] šlo o to, nutkavě podotknout, co nemělo zůstat utajeno, zachytit, co bylo pro mne důležité – vytvořit si svou příruční paměť [...]. Ale pak se to obrátilo proti mně. Kyberpaměť začala žít vlastním životem a oddělila se od mého já tak nenuceně, že jsem se mnohdy styděl za to, jaký jsem byl před několika lety [...]. Časové texty, kdysi tak důležité a podstatné, byly najednou z odstupů nicotné a hlavně zbytečné.“⁵²

Já jsem si vybrala v této práci k analýze Děžinského kritické aktivity, ve kterých se zaměřím na autorovu kritiku neboli na recenze literárních děl. Dalším bodem je překladatelská činnost, kde prozkoumám několik vybraných autorů, které Milan Děžinský přeložil z anglického jazyka do češtiny. Poslední podkapitolou je almanach *Nejlepší české básně*. V této části se soustředím na původ, vznik a důvody almanachu *Nejlepší české básně*.

3.1.2. Děžinského kritické aktivity

Vznikaly nebo se začaly obnovovat staré časopisy (*Tvar*, *Literární noviny*, *Revolver Revue*, *Host*, *A2*...), ve kterých si kritika našla svoje místo převážně na okraji všeho dění literatury – v přílohách. Na začátku tisíciletí kritikové nepublikovali v hojném počtu. Mělo to několik

⁵¹ Vyslovím se. In: TVAR – literární týdeník. 2012, č. 21, s. 7. ISSN 0862 - 657X.

⁵² Tamtéž.

důvodů. Jedním z nich byl například neplacení honorářů nebo v některých případech se kritikům platilo jen symbolickou částkou. Internet (*iLiteratura.cz.*, *Facebook...*) dopomohl, aby se literární kritika více rozvíjela a dostávala se snadněji k odběratelům, ale pořád stojí v pozadí jiných kulturních dění (film, hudba...).

Milan Děžinský publikuje kritiku v časopisech (*Tvar*, *Host...*). Svoje kritické aktivity začal už v 90. letech 20. století. Jedná se o recenze, ve kterých se soustřeďuje na českou a anglickou poezii, zaměřující se na konkrétní básnická díla a jejich představitele. V kritice je Milan Děžinský osobní, srozumitelný a vysvětlující. Seznamuje čtenáře s tématem tím, že ho představí a zařadí, ve které části spektra poezie ho můžeme nalézt. Píše jasně a zbytečně se nezdržuje. Vkládá ukázky, na kterých ukazuje svoje postřehy, domněnky a hypotézy. Všimá si detailů v básních a doufá v lepší zítřky u některých básníků jako například: „*básník si své výsostné téma časem najde*“.⁵³

V článcích Milana Děžinského jde znát, že ví, o čem píše. Je velice sečtělý a zajímá se o dění kolem poezie. Nezapomíná zmínit i další umělce a ostatní díla. Hodnotí kladně, ale i záporně. V kritice samozřejmě nechybí jeho pocity a názory. Místy přirovnává („*Básník je jako neposlušné dítě, které v omalovánkách „přetahuje*“.⁵⁴), pokládá otázky, parafrázuje, cituje a vytýká.

Nepíše dlouhé a rozsáhlé věty a nevkládá nesrozumitelná slova. Není posedlý jen jednou tématikou. Snaží se, aby každý, kdo čte jeho kritiku, měl chuť přečíst si kritizovanou sbírku. Z recenzovaných autorů mohu, například jmenovat **Sharon Oldsovou**⁵⁵ (Milan Děžinský spoluzakladatel výboru *Papežův penis a jiné básně.*), která je blízká jeho poetice, protože sama do svých veršů vkládá lidské tělo, které je typickým motivem v básních Milana Děžinského. Následujícího jsem vybrala **Jamese Wrighta**⁵⁶ a jeho dílo *Tahle větve se nezlomí*, kde jsou patrné prvky přírody, samoty, smrti a temnoty. Všechny tyto čtyři složky se vyskytují rovněž u Děžinského. Milan Děžinský si vybral pro recenzování i **Galwaye Kinnella**⁵⁷, protože v básni *Na zmrzlých polích* Kinell zmiňuje sníh, měsíc, smrt, noc a ruce. To jsou typické náměty i pro našeho básníka. Z tuzemských autorů recenzovaných Děžinským, jsou například Petr

⁵³ Slavnost skončila, oheň hoří. In: TVAR – literární týdeník. 2011, č. 12, s. 22. ISSN 0862 - 657X.

⁵⁴ „Slovo jak světlo ponorky“. In: TVAR – literární týdeník. 2012, č. 21, s. 2. ISSN 0862 - 657X.

⁵⁵ Opěvuji sexuální tělo. In: HOST-literární měsíčník. 2014, č. 5, s. 110. ISSN 1211-9938.

⁵⁶ Wrightův lyrický osten. In: Tvar – literární týdeník. 2011, č. 19, s. 2. ISSN 0862 - 657X.

⁵⁷ Intenzita snu Galwaye Kinnella. In: Tvar – literární týdeník. 2012, č. 1, s. 20. ISSN 0862 - 657X.

Borkovec⁵⁸ (také společné znaky s recenzovaným a to konkrétně roční období ve sbírce *Polní práce*), Miloš Doležal⁵⁹, Vladislav Reisinger⁶⁰ nebo Kamil Bouška.⁶¹

3.1.3. Překladatelská činnost

Milan Děžinský překládá z anglického jazyka, ale prvním básnickým překladem podle jeho slov byla báseň německého básníka Georga Heyma.⁶² Mezi autory, které překládá mohu zařadit například Theodora Roethkeho, Emily Dickinsonovou, Roberta Lowella, Jamese Wrighta, Williama Carlose Williamse aj.⁶³ Ale jak sám Děžinský říká: „*Překládám výběrově, náhodně, kde mne co osloví.*“⁶⁴ Jak tvrdí sám autor, pro současnou americkou poezii nejvíce pátrá na internetu, například *www.Poets.org*.⁶⁵

Pro podkapitolu Překladatelská činnost jsem si vybrala několik umělců a jejich díla, na kterých se Milan Děžinský podílel coby překladatel. Nejprve chci poznamenat, že jeho překlady nejsou jenom publikované v časopisech, ale také se objevují v knihách. První z nich je například *Papežův penis a jiné básně* od **Sharon Oldsové** vydané u nás nakladatelstvím *Host* v roce 2014. Básník o tomto díle napsal: „*Je to poezie vznikající zdánlivě neuvědoměle, není vykalkulovaná, Oldsová nic nepromyšlí, nekomponuje.*“⁶⁶ Na překladu se s ním společně podílela **Yveta Shanfeldová**. Druhá kniha, na kterou jsem při svém bádání narazila, nese název *Jak chytit krtka: a najít v přírodě sám sebe* (2019, *Host*) od **Marca Hamera**. Musím podotknout, že v díle měl na starosti překlad básní. Textu se zhostil **Vojtěch Ettler**.

V roce 2019 se Děžinský zaměřil na překlady severoirských básniček a publikoval jejich básně v časopisu *Host*. První z nich je **Sinéad Morrisseyová**. Básnička podobně jako překladatel si ráda do textů dosazuje členy rodiny (syn). Básnické obrazy jsou stejně temné

⁵⁸ Na hrabě nešlápneš. In: HOST-literární měsíčník. 1999, č. 1, s. 13. ISSN 1211-9938.

⁵⁹ Nová knížka Miloše Doležala. In: HOST – literární měsíčník. 1999, č. 3, s. 12. ISSN 1211-9938.

⁶⁰ „Slovo jak světlo ponorky“. In: TVAR – literární týdeník. 2012, č. 21, s. 2. ISSN 0862 - 657X.

⁶¹ Slavnost skončila, oheň hoří. In: TVAR – literární týdeník. 2011, č. 12, s. 22. ISSN 0862 - 657X.

⁶² PELIKÁN, Jiří. Milan Děžinský Básně a překlady, LISTY – dvouměsíčník pro kulturu a dialog [online]. 2008-04-17. Dostupné z: < [Milan Děžinský: Básně a překlady | Listy](#)>. [cit. 2021-06-14].

⁶³ FIALOVÁ, Alena. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády 21. století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 764.

⁶⁴ PELIKÁN, Jiří. Milan Děžinský Básně a překlady, LISTY – dvouměsíčník pro kulturu a dialog [online]. 2008-04-17. Dostupné z: < [Milan Děžinský: Básně a překlady | Listy](#)>. [cit. 2021-14-06].

⁶⁵ HÁJEK, Jonáš. „Věřím v občanskou angažovanost, v tu literární ne“, CzechLit [online]. 2012-12-15. Dostupné z: < [„Věřím v občanskou angažovanost, v tu literární ne,“ | CzechLit](#)>. [cit. 2021-14-06].

⁶⁶ Opěvuji sexuální tělo. In: HOST – literární měsíčník. 2014, č. 5, s. 110. ISSN 1211-9938.

(odehrávající se v noci – sen), nechybí přírodní podmínky (mráz, mraky...) a lidské zoufalství. Další je **Collete Bryceová**. Ta se rovněž zaměřuje na tmou a na chmurnost v podobě deště, zimy, sněhu a chladu. Světlo u ní hraje roli výjimečně. Milan Děžinský sám ve svých básních zahrnuje neživou přírodu (například balvan, kámen), to samé můžeme postřehnout u Bryceové, u které je „neživost“ zastoupena kameny a zkamenělinou. Sama si pohrává s tajemnem a myšlenkou na smrt. Poslední autorkou je **Leontia Flynnová**. Její básně jsou každodenní záblesky všedních věcí. To spojuje ji a Děžinského.

Amy Gerstlerová je umělkyně, která stejně jako Milan Děžinský, se zaměřuje na všednost. Užívá osobního lyrického mluvčího. To stejné místy dělá i náš překladatel. V její básni Hodiny je jasně zřetelná pochmurnost a smrt. Tyto prvky najdeme u Děžinského zcela v každé jeho doposud vydané sbírce.

Teď se chci zaměřit na básníky, které jsem zmiňovala výše. Prvním z nich je **Theodore Roethke**. Ten se soustředil ve své básni Sklep na to nejtemnější místo v celém domě, kde se usazuje tma i ve dne. Sám Děžinský ve svých básních zmiňuje toto temné zákoutí. **Emily Dickinsonová** a její básnický obraz v básni Bzukot much – když jsem umírala je pochmurný. Vyskytující se bezobratlí živočichové (mouchy), kontrast světla a tmy i části těla. Sama je fascinovaná nocí (báseň: Divné noci – divné noci!) a píše o přírodě. To spojuje ji a Děžinského.

Milan Děžinský jako překladatel je úzce spjat s umělci, které překládá. Nalezneme mnoho stejných motivů jako je například okno, smrt či samota nebo podobné prvky přírodních podmínek (mraky, bouře, vítr...). Také začlenění rodinných příslušníků, zvířat a neživé přírody. To vše se odráží nejenom v překládaných básních, ale také v jeho vlastních. Skoro všichni básníci a básničky, které Děžinský překládá, často užívají první osobu jednotného čísla. Básně jsou osobní jako našeho překladatele, který stejně jako oni užívá volné verše.

Každý překladatel se musí rozhodnout sám za sebe, jak bude přeložené dílo vypadat ve finální podobě, protože na něm leží tíha zodpovědnosti, co budou poté příjemci číst a hodnotit. Není to vůbec žádná jednoduchá záležitost či volnost, jak se na první pohled zdá. Pro Děžinského je překládání pátrání v jiném, neznámém světě.⁶⁷ Děžinský také považuje překlad za nejlepší školu.⁶⁸

⁶⁷ PELIKÁN, Jiří. Milan Děžinský Básně a překlady, LISTY – dvouměsíčník pro kulturu a dialog [online]. 2008-04-17. Dostupné z: < [Milan Děžinský: Básně a překlady | Listy](#)>. [cit. 2021-06-14].

⁶⁸ HÁJEK, Jonáš. „Věřím v občanskou angažovanost, v tu literární ne“, CzechLit [online]. 2012-12-15. Dostupné z: < [„Věřím v občanskou angažovanost, v tu literární ne,“ | CzechLit](#)>. [cit. 2021-14-06].

Ráda bych se teď z části zaměřila na dílo *Překladiště: básně v češtině a v němčině*. Je to dvojjazyčná antologie vydaná roku 2019 v Ostravě na základě letního setkání (2018 Berlín – poesifestivalu) dvanácti básníků. Šest z nich pocházelo z České republiky. Mezi nimi byl i Milan Děžinský, který překládal z německého jazyka **Steffena Poppa**. Poppova poetika by se dala charakterizovat jako blízká k tvorbě Milana Děžinského v rámci přidávání částí lidského těla, například v básni *Betonové schody, oceány*: „*tvé srdce-blízký přístav*“⁶⁹ nebo vkládání neživé přírody, oceánu, moře a břehy ve stejné jmenované básni. Báseň *Mrtvým surrealismu* se vyskytuje stejná básnická figura, která typická u Milana Děžinského, **Aposiopese**: „*s nákladními vlaky...*“ (s. 25) či „*aparáty na zázraky obíhají...*“ (s. 25) nebo vkládání zvířat (například motýlů, velryba...). Shodné motivy s překladatelem nalezneme i v básních *Óda na sníh*, *později sněžení* (opět zvířata, části lidského těla, skelet, sníh) nebo *Houština řečí a očí* (les, strom).

3.1.4. Almanach Nejlepší české básně

V této podkapitole se nechci dopodrobna zabývat almanachem *Nejlepší české básně*, protože v mé práci jde hlavně o Milana Děžinského a jeho život, tvorbu (psaní sbírek, překlady, kritiku...) a jeho angažovanost v různých projektech, jako například již zmíněné *Nejlepší české básně*.

Nejlepší české básně vydává nakladatelství *Host*. Na trhu se dílo začalo objevovat od roku 2009. V tomto almanachu najdeme výběr české poezie vždy daného roku. Milan Děžinský, jako první u nás v České republice, přišel s nápadem vydávání takové antologie, ale základy takové práce jsou daleko za našimi hranicemi (Amerika). Jak sám říká Děžinský: „*Ano, můj nápad, který se líbil, byl přivést sem volně inspirovanou mutaci Best American Poetry, která je dítětem Davida Lehmana. [...] antologie se zrodila z pochyb, z nejistoty nad tím, jak si česká poezie*

⁶⁹ DĚŽINSKÝ, Milan a kol.: *Překladiště: básně v češtině a v němčině*. Ostrava: Wunderhorn, 2019, s. 23. Všechny další ukázky z básní v této kapitole budou čerpány z této sbírky, tudíž nebudou citace dále umisťovány pod čarou. Zmíněno bude pouze číslo strany.

Pozn.: O almanachu *Nejlepší české básně* existuje i bakalářská práce. LIMBERSKÁ, Veronika: *Almanach Nejlepší české básně v kontextu současné české literární kultury*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2016. Dostupné online <https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/67805/LimberskaV_Nejlepsiceske_JS_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

*stojí. [...] Šlo o to, abychom podali zprávu, abychom se navzájem četli, abychom o sobě věděli.*⁷⁰ Každý rok se střídají pořadatelé (arbitři a editoři), kteří ručí za volbu básní.

⁷⁰ HÁJEK, Jonáš. „Věřím v občanskou angažovanost, v tu literární ne“, CzechLit [online]. 2012-12-15. Dostupné z: <[„Věřím v občanskou angažovanost, v tu literární ne,“ | CzechLit](#)>. [cit. 2021-14-06].

4. Kritická recepcce Děžinského díla

V této kapitole bych se ráda zaměřila na kritickou recepci Děžinského díla. Recenze na jeho sbírky se objevují v literárních časopisech (*A2*, *Tvar*, *Host...*), na internetu (*iLiteratura.cz.*, *Dobrá voda...*) nebo v knihách (*V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády 21. století v souvislostech a interpretacích*, doslovy ke sbírkám *Přízraky* a *Kašel mé milenky...*).

Sám Milan Děžinský vzpomíná na svůj začátek (*Černá hodinka*, *Kašel mé milenky*), jak ho literární kritici nechávali uzrát: „[...] Pokud jde o to, jak mne nechávali uzrát, mé začátky kritika příliš nepřeceňovala, přestože jsem měl na recenzenty štěstí. Vycházelo tolik věcí, málokdo z nás se v tom, co vycházelo, opravdu orientoval.“⁷¹ Sám autor se zmiňuje o vlivu Gottfrieda Benny či Georga Trakla, zřetelná je v jeho poezii i holanovská stopa.⁷²

Z kritiků se mu nejvíce věnuje **Jan Štolba**, který se zaměřil nejenom na recenze Děžinských sbírek, které později publikoval v literárních časopisech či odborných knihách, ale rovněž na doslov titulu *Přízraky*. Jan Štolba označuje Děžinského jako „novolyrika“, který se od svých vrstevníků (Petr Borkovec, Bogdan Trojak či Martin Stöhr) odlišuje menším důrazem na realitu a expresivnějším rázem své poezie.⁷³ Pro Jana Štolbu byl Děžinský ze začátku svébytnou a talentovanou osobností nastupující generace devadesátých let, jež si po raketovém startu v následujících letech trpělivě, krok za krokem hledá pevnější místo ve spektru české poezie.⁷⁴

Jeho literární vrstevník **Bogdan Trojak** označil Milana Děžinského za eufonika (eufonie i kakofonie), protože básník přiznává hlásce významnou hodnotu.⁷⁵ Mezi odborníky, kteří dlouhodobě publikují články o Milanu Děžinském je i **Simona Martínková-Racková**, která publikuje v časopisu *Tvar*. Další recenzent **Michael Alexa** objevil u autora inspiraci v turpismu.⁷⁶

Milan Děžinský publikuje svoje sbírky spíše zřídka. „Běžný“ publikační rytmus sbírek je jedna za pět let. Zatím jedinou výjimku tvoří poslední titul *Hotel po sezóně*, který vyšel tři roky od *Obcházení ostrova*. Podle slov Jana Štolby: „V porovnání s básnickými kolegy jen o dekádu

⁷¹ Tamtéž.

⁷² FIALOVÁ, Alena. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády 21. století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 148.

⁷³ Žebra, odpadky, naftalín: čeští „turpisté“ Bohdan Chlíbaec a Milan Děžinský. In: *A2 – kulturní čtrnáctideník*. 2015, č. 9, s. 7. ISSN 1801-4542.

⁷⁴ FIALOVÁ, Alena. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády 21. století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 148.

⁷⁵ TROJAK, Bogdan. Doslov ke sbírce *Kašel mé milenky*. In: *Kašel mé milenky*. 1. vyd. Brno: Host, 1997.

⁷⁶ Žebra, odpadky, naftalín: čeští „turpisté“ Bohdan Chlíbaec a Milan Děžinský. In: *A2 – kulturní čtrnáctideník*. 2015, č. 9, s. 7. ISSN 1801-4542.

staršími (Petr Hruška, Pavel Kolmačka) je Děžinský distancován vůči konkrétní realitě. Necítí se jí svázán, neznamená pro něj zásadní fenomén vztahu ke světu, nevybízí jej k přímé konfrontaci, ale k lyrické transformaci. [...] jeho sbírky jsou útlé, ale poetika hutná, soustředěná, nesnadná, takže někteří ji mohou shledat zastřenou, zaumnou.“⁷⁷

⁷⁷ FIALOVÁ, Alena. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády 21. století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 148.

Závěr

Pomocí analýz samotných Děžinských sbírek jsem stanovila několik základních rysů, které se opakují v jeho dílech. V každém titulu lze postřehnout vloženou spirituální tematiku, protože typickým rysem pro Milana Děžinského je vkládání symbolů, které odkazují na Ježíše Krista (ryba, víno...).

Všechny doposud vydané sbírky mají zřetelný prvek každodennosti, motivy samoty, přírody, zvířat a lidského těla. Ve sbírkách nalezneme například odkaz na Karla Hynka Máchu (*Slovník noci*, *Obcházení ostrova*, *Hotel po sezóně*), Edgara Allana Poa (*Černá hodinka*), Allena Ginsberga (*Tajný život*), Boleslava Jablonského (*Hotel po sezóně*) a mnoho dalších.

Autor ve svých básnických obrazech odkazuje na venkovní prostředí, ale zároveň na vnitřní svůj svět nejenom odehrávající se v jeho hlavě, ale také uvnitř v domě nebo bytě (pokoj v *Kašly mé milenky*). Prostor v básních bývá z velké části ohraničený stěnami, plotem, stromy... Též zvuky (vydané člověkem, věcí, zvířetem) pachy a vůně. Básník rád začleňuje do svých děl členy rodiny (manželku, syna...).

Každá sbírka má jiné téma, i když je spojují společné motivy a rysy. V *Černé hodince* jsou základním tématem myšlenkové pochody v uzavřeném a ohraničeném prostoru (pokoj). Rovněž život v takovém ohraničení. Ve sbírce *Kašel mé milenky* je koloběh života (dětství, stáří a smrt). Ve *Slovníku noci* a v *Přízracích* je společným tématem noc, ale *Tajný život* má za téma existenci smrti. Pro knihu *Obcházení ostrova* je námětem vlastní básníkův domov. Dílo *Hotel po sezóně* má jako hlavní téma vzpomínku a úctu českým básníkům a jejich tvorbě v první polovině dvacátého století a připomínání si starých časů. Dále náhled do současné básnické generace.

Básník od samého začátku své literární tvorby přilnul k volnému verši jen s občasným rýmem (*Přízraky*, *Tajný život*), respektive tíhne k menšímu počtu užívaných slov (*Slovník noci*). Mezi jeho typické básnické figury patří anafora, aposiopese, apostrofa, exklamace, epifora, elipsa, epizeuxis nebo řečnické otázky. Básníkův jazyk je spisovný, a pokud jde o další básnické prostředky vkládá do veršů například metaforu, personifikaci, eufonii a kakofonii. Autor užívá místy prvky autostylizace. Ale nemůžeme Milana Děžinského ztotožňovat s lyrickým mluvčím (hrdinou).

Se záměrem podívat se na autorovu celkovou dosavadní práci jsem věnovala pozornost též k jeho ostatní literární tvorbě. Tu zastupuje překladatelská činnost z anglického jazyka, která je

velice blízká jeho poetice. Na knižním trhu jsou doposud tři knihy, na kterých se Milan Děžinský podílel jako překladatel. Tím jsou *Papežův penis a jiné básně* od Sharon Oldsové, *Jak chytit krtka: a najít v přírodě sám sebe* od Marca Hamera a *Překladiště: básně v češtině a v němčině*. Jeho překlady mají svoje místo i v literárních časopisech (*Tvar, Host, Weles...*). Další literární tvorbou je kritika. Své recenze publikuje opět ve stejně jmenovaných časopisech. Milan Děžinský se od roku 2009 podílí i na tvorbu almanachu *Nejlepší české básně* jako organizační činitel a inspirátor.

Literární recenzenti (kritikové) nechávali na začátku Milana Děžinského takřkajíc „uzrát“. Jak jsem psala již dříve ve svém úvodu, na knižním trhu se objevilo v devadesátých letech dvacátého století hodně knih, a proto nebylo možné, aby se recenzenti orientovali ve všech knihách, které se v té době vydaly. Dnes příslušní odborníci publikují kritickou recepci Děžinských děl v literárních časopisech (*Host, Tvar...*) nebo na internetových stránkách (*iLiteratura.cz, Dobrá voda...*) či v knihách (*V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády 21. století v souvislostech a interpretacích* a doslovy, například ve sbírkách *Přízraky* nebo *Kašel mé milenky...*). Z kritiků se mu nejvíce věnuje Jan Štolba, který považuje autora za expresivnějšího než jeho vrstevníky. Pro Bogdana Trojaka je básník eufonik (eufonie i kakofonie).

Ve své bakalářské práci o básníku Milanu Děžinském jsem se snažila prozkoumat jeho autorské sbírky, ve kterých jsem se zaměřila na obecnou charakteristiku díla ve smyslu autorské poetiky (lyrický mluvčí, témata, motivy, prostor, čas, jazyk, básnické figury...) a rozdílnost jednotlivých děl. Rovněž jsem se zaměřila na souvislosti mezi jeho vlastní poetikou a výběrem autorů, které překládá. V jeho publicistické tvorbě jsem se zaměřila na Děžinského kritiku a recenze publikované v tištěných a elektronických časopisech. Zohlednila jsem jeho role ve vydávání bilančních almanachů *Nejlepší české básně*. Zahrnula jsem také kritickou recepci Děžinského děl.

Zdroje

Prameny:

DĚŽINSKÝ, Milan. *Černá hodinka*. České Budějovice: Velarium , 1996. Celula (Velarium). ISBN 000-13-96.

DĚŽINSKÝ, Milan. *Kašel mé milenky*. Brno: Host, 1997. Edice poesie Host (Host). ISBN 80-86055-26-4.

DĚŽINSKÝ, Milan. *Slovník noci*. Brno: Host, 2003. Edice poesie Host (Host). ISBN 80-7294-090-2.

DĚŽINSKÝ, Milan. *Přízraky*. Brno: Host, 2007. ISBN 978-80-7294-236-7.

DĚŽINSKÝ, Milan. *Tajný život*. Brno: Host, 2012. ReX (Host). ISBN 978-80-7294-734-8.

DĚŽINDSKÝ, Milan. *Obcházení ostrova*. Brno: Host, 2017. ReX (Host). ISBN 978-80-7577-094-3.

DĚŽINSKÝ, Milan. *Hotel po sezóně*. Brno: Host, 2020. ISBN 978-80-275-0208-0.

Literatura:

MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury 2*. Praha: Knižní klub, 2015. ISBN 978-80-242-5054-0.

FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014. Literární řada. ISBN 978-80-200-2410-7.

HRUŠKA, Petr, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1630-0.

ČERVENKA, Miroslav. *Fikční světy lyriky*. Praha: Paseka, 2003. Scholares. ISBN 80-7185-592-8.

PIORECKÝ, Karel. *Česká poezie v postmoderní situaci*. Praha: Academia, 2011. Literární řada. ISBN 978-80-200-1960-8.

ŠRÁMEK, Petr. Pod cizím nebem bloudili jsme spolu: (rozpravy s básníky devadesátých let). Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7308-273-4.

ŠTOLBA, Jan. Lomcování slovy. Praha: Cherm, 2011. Duch a tvar (Cherm). ISBN 978-80-86370-45-3.

KOL. AUTORŮ: Antologie české poezie II. díl (1986-2006). Praha: Dybbuk, 2007. ISBN 978-80-86862-30-9.

BALAŠTÍK, Miroslav. Postgenerace: zátiší a bojiště poezie 90. let 20. století. Brno: Host, 2010. Studium (Host). ISBN 978-80-7294-355-5.

LEHÁR, Jan: Česká literatura od počátků k dnešku. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-963-8.

Dále rozhovory, recenze, časopisecké studie... v periodikách elektronických i tištěných

Internetové zdroje:

Ústav pro českou literaturu AV ČR [online]. Praha: Slovník české literatury po roce 1945, ©2006-2008 [cit.16. 11. 2020]. Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1619>

HÁJEK, Jonáš. „Věřím v občanskou angažovanost, v tu literární ne“, CzechLit [online]. 2012-12-15. Dostupné z: < [„Věřím v občanskou angažovanost, v tu literární ne,“ | CzechLit](#)>. [cit. 2021-02-06].

DOBŘÁ ADRESA – Kulturně společenský časopis na internetu. 2004, č. 4, s. 4. [online]. Dostupné z: <http://www.dobraadresa.cz/2004/DA04_04.pdf>. [cit. 2021-01-30].

PELIKÁN, Jiří. Milan Děžinský Básně a překlady, LISTY – dvouměsíčník pro kulturu a dialog [online]. 2008-04-17. Dostupné z: < [Milan Děžinský: Básně a překlady | Listy](#)>. [cit. 2021-06-14].

Summary

Using analyses of the Děžinský's collections themselves, I have established several basic features that are repeated in his works. An embedded spiritual theme can be observed in each title, because a typical feature of Milan Děžinský is the insertion of symbols that refer to Jesus Christ (fish, wine, etc.).

All collections published so far have a distinct element of the everyday, themes of solitude, nature, animals and the human body. In the collections we find, for example, a reference to Karel Hynek Mácha (*Slovník noci*, *Obcházení ostrova*, *Hotel po sezóně*), Edgar Allan Poe (*Černá hodinka*), Allen Ginsberg (*Tajný život*), Boleslav Jablonský (*Hotel po sezóně*) and many more.

In his poetic collections, the author refers to the outdoors, but also to the inner world not only taking place in his head, but also inside the house or apartment (room in *Kašel mé milenky*). The space in the poems tends to be largely bounded by walls, fences, trees... Also sounds (made by man, thing, animal) smells and nice smells. The poet likes to incorporate family members (wife, son...) into his works.

Each collections has a different theme, although they share common themes and features. In *Černá hodinka*, the basic theme is thought processes in a closed and confined space (room). Also living in such a border. In collection *Kašel mé milenky* there is a cycle of life (childhood, old age and death). Night is a common theme in the *Slovník noci* and the *Přízraky*, but *Tajný život* is about the existence of death. For the book *Obcházení ostrova*, the subject is the poet's own home. The work *Hotel po sezóně* has as its main theme the memory and respect of Czech poets and their work in the first half of the twentieth century and reminders of the old days. Next, an insight into the contemporary poetry generation.

From the very beginning of his literary work, the poet became attached to the free verse with only the occasional rhyme (*Přízraky*, *Tajný život*), respectively, tends to have fewer words used (*Slovník noci*). His typical poetic figures include anaphor, aposiopesis, apostrophe, exclamation, epiphore, ellipse, epizeuxis or rhetorical questions. The poet's language is written, and when it comes to other poetic means, he inserts into the verses, for example, metaphor, personification, euphony and cacophony. The author uses elements of self-stylization in places. But we cannot identify Milan Děžinský with the lyrical speaker (hero).

With the intention of looking at the author's overall work to date, I also paid attention to his other literary work. This is represented by translation work from the English language, which is very close to his poetics. There are three books on the book market to date in which Milan Děžinský participated as a translator. That is the *Pope's penis and other poems* by Sharon Olds, *How to catch a mole: and find in nature yourself* by Marc Hamer and the *Překladiště: básně v češtině a němčině*. His translations have their place in literary journals (*Tvar, Host, Weles...*). Another literary creation is criticism. He publishes his reviews again in equally named magazines. Milan Děžinský has also been involved in the production of the *Nejlepší české básně* almanac since 2009 as an organizer and inspiration.

Literary reviewers (critics) left Milan Děžinský takeaway to "mature" at the beginning. As I wrote earlier in my introduction, there were a lot of books on the book market in the 1990s, so it was impossible for reviewers to navigate all the books published at that time. Today, relevant experts publish a critical reception of Děžinský's Works in literary journals (*Host, Tvar...*) or on a website (*iLiteratura.cz, Dobrá voda...*) or in books (*V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády 21. století v souvislostech a interpretacích* and *Literally*, for example in the collections *Přízraky* or *Kašel mé milenky...*). Of the critics, he is most devoted to Jan Štolba, who considers the author more expressive than his peers. For Bogdan Trojak, the poet is euphonic (both euphonic and cacophonous).

In my Bachelor thesis on the poet Milan Děžinský, I tried to explore his author collections, in which I focused on the general characteristics of the work in terms of the author's poetics (lyrical speaker, themes, motives, space, time, language, poetry figures...) and the diversity of individual works. I also looked at the connections between his own poetics and the selection of authors he translates. In his publicity work, I focused on Děžinský's criticisms and reviews published in print and electronic journals. I took into account his role in publishing the balance sheet almanacs of the *Nejlepší české básně*. I also included a critical reception of the Děžinský's Works.